

Ticari İşlerde Faiz ve Sigorta Sözleşmelerine Yansıması*

Interest in Commercial Business and Impacts on Insurance Contracts

Serdar DEMİRCİ**

ÖZ

Ticari hükümler, ticari yaşamın gereklilikleri göz önünde bulundurularak, bazı hallerde genel hükümlerden farklı ilke ve esaslar içermektedir. Bu nedenle hukukumuzda bir işin ticari iş sayıldığı hallerde uygulanacak olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki hükümler ile diğer kanunlarda yer alan ticari hükümler, adi işlerden farklı olarak kendine özgü hüküm ve sonuçları beraberinde getirmektedir.

Faiz hususunda da ticari işlerde, bileşik faiz uygulaması, faiz oranları, öngörülme dahi faize hak kazanılması, daha yüksek oranda temerrüt faizi istenebilmesi noktalarında adi işlerden ayrışık durumlara yer verilmiştir. Bilhassa, küresel gelişmelerin etkisiyle ülkemizin içinden geçtiği yüksek enflasyonist dönemde faiz konusu âkit tarafların hak ve menfaatlerinin korunması açısından günümüzde daha dikkat çeker hale gelmiştir.

Türk Ticaret Kanunu kapsamında ticari iş olarak kabul edilen sigorta sözleşmeleri de, sigorta sözleşmesinin konusu, sigorta uyumsuzluğunun türü, tarafları, ilgili genel şartlar ve diğer kıstaslar dikkate alındığında faiz konusunda kendine has özellikler sergilemektedir. Bu çalışmada da, ticari iş ve ticari işlerde faiz kavramına değinerek, sigorta sözleşmelerinde hangi faiz türlerinin geçerli olduğu, faiz miktarının belirlenmesi ve faizin hangi tarihten itibaren talep edilebileceği konuları başta olmak üzere muhtelif yargı kararları çerçevesinde konuya ışık tutulmaya gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ticari İş, Faiz, Sigorta Sözleşmesi, Bileşik Faiz.

ABSTRACT

Commercial provisions contain different principles compared with general provisions in some cases, taking into account the requirements of commercial life. For this reason, the provisions of the Turkish Commercial Code No. 6102, which will be applied in cases where a business is deemed to be a commercial business in our law, and the commercial provisions in other laws bring specific provisions and consequences different from ordinary business.

With regard to interest, commercial transactions are different from ordinary transactions in terms of compound interest, interest rates, entitlement to interest even if it is not foreseen, and the ability to request default interest at a higher rate. Especially in the high inflationary period that our country is going through due to global developments, the issue of interest has become more remarkable today in terms of protecting the rights and the benefits of the contracting parties.

Insurance contracts, which are accepted as commercial business under the Turkish Commercial Code, exhibit unique characteristics in terms of interest, considering the subject matter of the insurance contract, the type of insurance dispute, the parties, the relevant general terms and other criteria. In this study, an attempt has been made to shed light on the issue, within the framework of various judicial decisions, by referring to the concept of commercial business and interest in commercial business, which types of interest are valid in insurance contracts, determination of the amount of interest and the date from which interest can be claimed.

Keywords: Business transaction, Interest, Insurance Contract, Compound Interest.

* Bu çalışma, 16 Haziran 2022 tarihinde Assos 8. Uluslararası Hukuk Sempozyumu-Asoscongres'de sunulan "Sigorta Sözleşmelerinde Faize İlişkin Genel Bir Değerlendirme" başlıklı sözlü bildirinin geliştirilmesi suretiyle hazırlanmıştır.

** Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, ORCID ID: 0000-0001-6450-9824.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Serdar DEMİRCİ

E-posta/E-mail: serdardemirci@karatekin.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 28.04.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 06.06.2023

GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu¹ (TTK) m. 1401/1 hükmünde sigorta sözleşmesi; “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Taraflardan birinin (sigortacının), diğer tarafa, ödenecek bir bedel (prim) karşılığında belirli bir rizikoya karşı sigorta koruması sağlamayı üstlendiği tam iki tarafa borç yükleyen bir özel hukuk sözleşmesi² olan sigorta sözleşmesinin kanundaki tanımı dahilinde, esaslı noktaları; sigortacıya ödenecek karşılık (prim), kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan riziko³ ve rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacı tarafından ödenecek tutar⁴, olarak sıralanabilmektedir.

1 Çalışmamızda, kanun madde numaraları zikredilirken Türk Ticaret Kanunu’nu ifade etmek için “TTK” kısaltması kullanılmıştır.

2 Doktrinde, kanunda ayrıntılı şekilde kaleme alınan sigorta sözleşmesi tanımının, içerdiği kavramlar ve dil bakımından hatalı olduğu, kanun kapsamında tanım vermek yerine sözleşme hükümlerinin ve niteliklerinin belirtilmesi ile yetinilip, tanımlamanın doktrine bırakılması gerektiği eleştirileri sıklıkla ileri sürülmektedir. Bkz: Huriye Kubilay, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku* (14. Baskı, On İki Levha 2015) 163 vd.; Samim Ünan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Sigorta Hukuku, Cilt I* (On İki Levha 2018) 12 vd.

3 Sigorta hukuku açısından gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden bilinmeyen veya gerçekleşeceği kesin olsa da ne zaman vuku bulacağı öngörülemeyen bir olay olarak tanımlanan “*riziko*”, bütün sigorta sözleşmelerinin temel unsurudur. Sigorta sözleşmesinin tanımı kapsamında benimsenen zarar/meblağ sigortası ayrımı dahilinde riziko, ilk halde kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlike olarak belirtilmişken; meblağ sigortaları bakımından bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla sigortacının bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı üstlenmesi, riziko kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Bu kapsamda bir görüşe göre riziko anılan hükümde yer alan “*para ile ölçülebilir menfaat*” ve “*tehlike*” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere esasen zarar sigortalarının bir unsurudur. Meblağ sigortası olarak nitelendirilen can sigortaları bakımındansa özellikle belli süre hayatta kalma şartına bağlı can sigortalarında “*hayatta kalma*” bir tehlike olarak nitelendirilemez (Bkz: Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı* (6. Bası, Yetkin 2023) 137, 138). Öte yandan diğer bir görüşe göre “*riziko*” sadece “*para ile ölçülebilir bir menfaati zarara uğratan tehlike*” olarak sınırlandırılmamalıdır. Nitekim hayat sigortasında “*ölüm*” veya “*hayatta bulunma*” olguları da sigorta hukuku anlamında “*riziko*” olarak kabul edilir (Bkz: Haydar Arseven, *Sigorta Hukuku* (2. Bası, Beta 1991) 5; Ünan (n 2) 298; Mertol Can, *Türk Özel Sigorta Hukuku, C I* (1. Bası, Adalet 2018) 6; Şaban Kayıhan ve Ömer Bağcı, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri* (3. Bası, Umuttepe 2018) 181; Rayegan Kender, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, (15. Bası, On İki Levha 2016) 293 vd.).

Konuya ilişkin tartışmalar dahilinde, *Orbay Ortaç* da TTK’nın 1401. maddesinde her ne kadar zarar sigortaları bakımından “*riziko*”, can sigortaları bakımından “*olay*” kavramlarına yer verilmişse de, anılan Kanunun can sigortalarına ilişkin birçok hükmünde de “*riziko*” kavramının tercih edildiğini, bu bağlamda sigorta hukuku kapsamında “*riziko*” kavramının, sözlük anlamından daha geniş bir anlama sahip olduğunu ifade etmektedir. Alman ve İsviçre hukuklarındaki düzenlemeleri de göz önünde bulunduran *Orbay Ortaç*, Türk Hukukunda her sigorta sözleşmesi türünde, sigortacının ödeme yapma yükümlülüğünü doğuran olayların özünde her zaman bir risk içermemesi sebebiyle; “*riziko*” kavramı yerine tüm sigorta türlerini kapsayacak şekilde “*sigortalanan olay*” kavramına yer verilmesinin daha isabetli olduğunu savunmaktadır (Tartışmalar için bkz: Nurdan Orbay Ortaç, “*Sigortalanan Olaya Kusur İle Sebepiyet Verilmesinin Sigorta Teminatına Etkisi*” (2021) 16(2) Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 81, 83-88).

4 Rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacı tarafından ödenecek tutar (insurance money, Versicherungsgeld), zarar/meblağ sigortası ayrımı kapsamında “*sigorta tazminatı*” veya “*sigorta bedeli*” tabirleriyle ayrılmaktadır. Nitekim sigortalının, zarar gerçekleştiğinde yalnızca somut olarak uğradığı zararları gidermeyi amaçlayan zarar sigortalarında, “*zenginleşme yasağı*” ve “*tazmin ilkesi*” gereği sigorta bedeli ve menfaat değeri ile sınırlı olmak koşuluyla, gerçek zarar miktarı karşılanır. Bu halde sigortacı tarafından en fazla, sigorta sözleşmesinde belirlenen sigorta bedeline kadar ödeme

Sigorta sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için, sözleşmenin her iki tarafının da karşılıklı yükümlülükleri söz konusudur. Türk Ticaret Kanunu'nda bu husus, tarafların borç ve yükümlülükleri başlığı altında hem sigortacı hem de sigorta ettiren yönünden “borç” ve “yükümlülük” kavramları tercih edilerek düzenleme altına alınmıştır⁵.

Sigorta sözleşmelerinde faiz konusu, temel olarak sigorta ettirenin prim ödeme borcu ile sigortacının tazminat ödeme borcunda temerrüde düşmesi halinde gündeme gelmektedir. Sigorta ettirenin prim ödeme borcu, sözleşmenin esaslı unsurlarından birisidir. TTK m. 1401 hükmünde yer alan, primin, sigortacının ediminin karşılığını oluşturduğuna ilişkin ifade dahilinde bahse konu borç, zarar sigortalarında sigorta tazminatının, can sigortalarında sigorta bedelinin ödenmesinin mukabilini teşkil etmektedir⁶. Bu çerçevede Türk Ticaret Kanunu nezdinde her zaman bir para borcu niteliğindeki prim ödeme borcunda temerrüde düşüldüğü ve sigorta ettirenin bu borcunun karşılığını oluşturan sigorta tazminatının istenebileceği hallerde ödemenin gecikmesi nedeniyle alacaklının faiz talep edebilmesi söz konusu olacaktır. Sigorta ettirenin prim ödeme borcu TTK'nın 1430 vd. maddeleri ile bilhassa temerrüt hali 1434. madde kapsamında etraflıca ele alınmıştır. Bu nedenle çalışmamızda prim ödeme borcunda temerrüt haline genel hatlarıyla değinilmekle yetinilmiş, ağırlıklı olarak sigorta tazminatı nedeniyle gündeme gelen faiz konusu incelenmiştir.

Ticari ilişkileri, ticari olmayan ilişkilerden ayıran ve Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan önemli bir husus ticari iş kavramıdır. Nitekim ticari işleri, bu niteliği haiz olmayan adi işlerden ayırarak farklı hükümlere tabi olmasını sağlayan ticari iş kavramının önemli bir yansıması da ticari işlere uygulanacak faiz hususunda kendini göstermektedir.

yapılır ve sigortacının ödeyeceği bedel “sigorta tazminatı” olarak ifade edilir. Öte yandan meblağ sigortalarında, rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte bir zararın doğup doğmamasından ya da zarar söz konusu olsa da miktarından bağımsız olarak sigortacı, sözleşmede kararlaştırılmış olan tazminat bedelini ödemek durumundadır. Söz konusu durumda ise sigortacının edim yükümlülüğüne konu tazminat borcu “sigorta bedeli” olarak tanımlanmaktadır. Bu açıklamalar ışığında çalışmamız dahilinde, meblağ sigortalarına ilişkin özel bir durumu ifade etmediğimiz sürece, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu tazminat karşılığı için, “sigorta tazminatı” kavramı tercih edilmiştir.

- 5 Yükümlülük, hukuk düzeni tarafından kişilere yöneltilen ve yerine getirilmesi zorunlu olan bir ödevdir. Bu kapsamda sigorta sözleşmesinde yer alan birinci nevi yükümlülükler yerine getirilmemesi halinde ifa ve tazminat davasına konu olabilen tamamen bir borç mahiyetindedir. Nitekim sigortacının tazminat ödeme borcu ile sigorta ettirenin prim ödeme borcu bu kapsamda yer almaktadır. Öte yandan külfet, hukuk düzeninin bir kişiye diğer bir kişi karşısında yüklemiş olduğu davranıştır. Yükümlü kişi bu davranışı yerine getirmese, iktisap etmesi gereken bir hakkı ya kazanamaz ya da kaybeder. Söz konusu yükümlülük, sadece külfet yükümlüsünün kendi hukuki yararı için yerine getirmesi gereken bir yükümlülüktür. Bu anlamda yükümlülük ile külfet kavramlarını sigorta sözleşmelerinde de birbirinden ayırt etmek gerekir. Zira, âkit tarafların kanun veya sözleşme ile kendilerine yüklenmiş olduğu birtakım ihbar ve davranış mükellefiyetleri, yerine getirilmemesi halinde dava edilemeyen ancak ihlali halinde yükümlüsünün hak kaybına neden olacak mahiyettedir. Dolayısıyla TTK anlamında taraflara atfedilen yükümlülüklerin birçoğu, yükümlülüğün ziyade külfet niteliği arz etmektedir. Bununla birlikte çalışmamız kapsamında faiz borcunun doğumuna neden olan “prim ve sigorta tazminatının ödenmesi” salt bir borç (obligation) özelliği taşınmaktadır. Bkz: Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (16 Baskı, Yetkin 2015) 27-29; Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı Turhan Kitabevi 2013) 19; Nejat Aday, *Özel Hukukta Yükümlülük Kavramı ve Sonuçları* (Beta 2000) 123; Kubilay (n 2) 234.
- 6 Kerim Atamer, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca ‘Zarar Sigortaları’na Giriş” (2011) 27 (1) BATİDER, 21, 45; İrem Aral, “Sigorta Sözleşmelerinde Prim Ödeme Borcu”, 13 (3-4) MÜHF-HAD 117, 122; Mertol Can, “Sigorta Ettirenin Sigorta Primini Ödeme Borcunu İfade Temerrüde Düşmesinin Sonuçları” [Temerrüt] (2005) 23 (1) BATİDER 155, 155 vd.; Ali Ayli, *Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu* (Vedat 2003) 181 vd.

Günlük anlamıyla “*kazanç sağlamaya yönelik faaliyetler*” olarak tanımlanabilen ticari iş kavramının hukuki yönü TTK’nın 3. ve 19. maddelerinde ele alınmıştır. Söz konusu düzenlemeler uyarınca bir işin ticari iş sayılabilmesi için kanunda öngörülen ölçütlerden en azından birisine uygunluk arz etmesi gerekir.

Ticari iş kavramının kapsamı ilk olarak TTK’nın 3. maddesinde iki ana başlık altında düzenlenmiştir. Buna göre, Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen hususlar, tarafların tacir olup olmadığına veya işin ticari işletmeyi ilgilendirip ilgilendirmeye bakılmaksızın ticaridir⁷. Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş olmayan, fakat bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve filler de anılan hüküm dahilinde ticari iş olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla hangi kanunda düzenlendiğine ya da borcun kaynağına ilişkin tartışmalardan bağımsız olarak, doğrudan doğruya ticari işletmenin konusuna girmese dahi dolaylı olarak, uygun illiyet bağlantısı bulunan hukuki işlemler, haksız filler ve sebepsiz zenginleşme, ticari işe vücut veren bir borç kaynağı teşkil edebilecektir⁸.

Türk Ticaret Kanunu’na göre ticari iş niteliğinin belirlenmesindeki bir diğer yöntem ise m. 19/1’de ele alınan ticari iş karinesidir. Bu ölçüte göre subjektif kriterden hareketle tacirin her türlü iş, işlem ve eylemine bağlı borcu, ticari olarak kabul edilmiştir. Tüzel kişi tacirler bakımından belirtilen kuralın bir istisnası söz konusu değilken; gerçek kişi tacirin işlemi yaptığı zamanda bunun ticari işletmesi ile ilgili olmadığını açıkça karşı tarafa bildirmesi halinde veya halin icabından, somut olayın özelliklerinden işin ticari sayılması mümkün değilse borç, adi borç olarak kabul edilmektedir⁹. İşin

7 Doktrindeki genel eğilim, TTK’daki işlerin ticari iş olarak kabul edilmesinin gerekçesini esas itibarıyla bu işlerin ticari işletme ile ilgili olması temeline dayandırmaktadır. Bununla birlikte bir işin sırf kavramsal olarak TTK’da yer alması bizzatıhi o işin ticari iş olarak kabulü için yeterli değildir. Nitekim o işe bağlanan hüküm ve sonuçların da kanunda düzenlenmiş olması gerekir. Benzer şekilde bu niteliği haiz bir işin kısmen başka kanunlarda düzenlenmiş olması da, o işin ticari iş olarak değerlendirilmesine engel teşkil etmemelidir. Bkz: Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, Abuzer Kendigelen, Füsün Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku* (4. Baskı On İki Levha 2015). 64; Kürşat Gökürk, “Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi” (2015) 19(2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3, 13,15.

8 Oğuz İmregün, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri* (12. Baskı, Filiz Kitapevi 2001) 18; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku* (23. Baskı BTHAE 2017) 69; Mehmet Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku* (16. Baskı, Beta 2015) 53.

9 TTK m. 124’te ele alınan ticaret şirketleri bakımından tacir sıfatı, ticari işletmeden bağımsız olarak münhasıran kabul edildiği için, ticaret şirketlerinin adı sahasının bulunmadığının kabulünde sakınca yoktur. Ancak anılan düzenleme dahilinde tüzel kişi tacir sıfatının ticari işletmeye bağlı olarak kazanıldığı durumlarda, tüzel kişi tacirlerin külliyyen adı sahasının olmadığı kabul etmek isabetli bir yaklaşım değildir. Bu durumda gerçek kişi tacir de olduğu gibi, tüzel kişi tacirin de ticari işletme haricinde özel ya da adi sahasının varlığını düşünmek gerekir. Nitekim TTK m. 16/1 kapsamında tüzel kişi tacir olarak kabul edilen, amacına varmak için ticari işletme işleten dernek ve vakıflarda adi ve ticari iş ayrımına yer verilerek; ticari işletme dışında, diğer işlerinden kaynaklanan borçlarının adı sayılmasına olanak tanınmalıdır. Bkz: Halil Arslanlı, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri* (Fakülteler Matbaası 1960) 26; Hayri Domaniç ve Erol Ulusoy, *Ticaret Hukukunun Genel Esasları* (5. Baskı, Arıkan 2007) 219; Rıza Ayhan, Mehmet Özdamar, Hayrettin Çağlar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar* (6. Baskı, Yetkin 2015) 18.

Diğer taraftan meselenin bir diğer boyutu da tüketici hukuku çerçevesinde değerlendirilmelidir. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da (TKHK) tüketici tanımı ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi kapsar şekilde ele alınmıştır. Bazı ülkelerin kanunlarında ve Avrupa Birliği Konseyi çeşitli yönergelerinde tüketici olarak sadece gerçek kişiler kabul edilmişken, TKHK bu yönüyle Avrupa Birliği Hukukundan ayrışmıştır (Bkz: Aydın Zevkliler ve Murat Aydoğdu, *Tüketicinin Korunması Hukuku* (3. Baskı, Seçkin 2004) 82). Buna bağlı olarak doktrinde bir görüşe göre, tüzel kişi tacirlerin yaptıkları bazı işlemler tüketici işlemi sayılmalıdır. Zira, ticaret şirketlerinin de ticari olmayan faaliyetleri söz konusudur (Bkz. Mustafa Taşkın, “Tüzel Kişilerin ve Şirketlerin Tüketicilik Vasfı” (1997) (0) 1 Ankara Barosu Dergisi 30, 36). Öte yandan diğer görüşe göre, TKHK’da yer alan tüzel kişilerin de tüketici olabileceğini kabul eden bu hükümle kanun koyucu, sadece ticari amaç gütmeyen dernek, vakıf gibi tüzel

bazı hallerde bir taraf için ticari, diğer taraf için adi iş olması olasılığı da gözetilerek kanun koyucu tarafından TTK m. 19/2'de öngörülen son bir ölçüt de taraflardan birisi için ticari iş mahiyetinde olan bir sözleşmenin diğer taraf için de ticari sayılmasıdır. İlgili düzenlemede taraflardan biri için ticari iş sonucunu doğuran başkaca borç kaynakları, karşı taraf için ancak kanunda öngörülen diğer kriterlerden birine uygun olmak kaydıyla ticari iş niteliği taşıyabilecekken, sözleşmeler bu kuraldan istisna tutulmuştur. Bu nedenle taraflardan biri için ticari iş sonucunu doğuran sözleşme dışındaki haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşme gibi diğer borç kaynakları ile TTK m. 19/2'nin uygulanmasına engel bir yasal düzenlemenin varlığı halinde söz konusu işlem veya fiil, ticari iş olarak kabul edilmeyecektir¹⁰.

Sigorta hukuku açısından faiz meselesini de, sigorta sözleşmesinin adi ya da ticari iş olarak nitelendirilmesine bağlı olarak değerlendirmek gerekir. Mevzuatımızda sigorta hukukuna ilişkin temel düzenleme TTK'nın 1401 vd. maddelerini ihtiva eden Altıncı Kitabında yer almaktadır. Sigortacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun (SK) yanı sıra sözleşme ve tazminat hukukuna ilişkin 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve teminat altına alınan risk itibarıyla ülkemizde akdedilen sigorta sözleşmelerinin büyük bir çoğunluğunu kapsayan 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu da sigorta sözleşmelerinde faize ilişkin ihtilaflarda uygulanacak düzenlemelerin ekseriyetini içermektedir. Bu bağlamda TTK'nın 3. maddesi kapsamında Türk Ticaret Kanunu'nda ele alınan hususlar ticari iş olarak kabul edildiği ve sigorta hukuku da esas itibarıyla Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlendiğinden ötürü, kural olarak sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tazminat talepleri ticari iş olarak kabul edilmektedir¹¹. İlaveten

kişilerin tüketici olabileceğini ifade etmek istemiştir. Bu görüş uyarınca, ticaret şirketlerinin yaptıkları tüm işlemler TTK m. 19 gereği ticari olup, TKHK kapsamı dışında tutulmalıdır (Bkz: Yılmaz Aslan, *Tüketici Hukuku Dersleri* (6. Baskı, Ekin 2015) 34; Hayri Domaniç, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi I* (Temel Yayınları 1988) 131; İmregün (n 8). 19; Arkan (n 8) 70; Bahtiyar (n 8) 54; İsmail Kayar, *Ticari İşletme Hukuku* (6. Baskı Detay 2006) 76).

Kanaatimizce de, TTK'nın 19. maddesinin açık hükmü karşısında, TKHK m. 5/9'da yer alan ve ticari veya mesleki faaliyetleri çerçevesinde paket tur hizmetinden yararlanan tüzel kişilerin de tüketici sayılacağına ilişkin örnekte olduğu gibi yasal bir istisna hükmü bulunmadıkça ticaret şirketlerinin adi iş sahasının olamayacağı, bu nedenle TKHK kapsamında da tüketici olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmelidir. Buna karşın tacir sıfatı ticari işletmesine bağlı olarak kazanılmış tüzel kişi tacirin ticari işletmesiyle ilgili olmayan adi iş sahası bakımından tüketici olarak kabulü ile yaptığı işin tüketici işlemi kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Detaylı bilgi için bkz: Mehmet Bahtiyar ve Levent Biçer, "Adi İş, Ticari İş ve Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi" (2016) 22(3) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Hukuk Araştırmaları Dergisi, (Cevdet Yavuz'a Armağan), 395, 395 vd.

- 10 Doktrinde, TTK m. 19/2 hükmünün tacirler lehine bir ayrımcılık ve eşitsizliğe neden olduğu düşünceleri ileri sürülmekle birlikte bu hususta *Can* tarafından, anılan hükümdeki "sözleşme" ifadesi yerine "işlem ve filler" ifadesine yer verilmesi veya TTK m. 19/2 hükmünün kaldırılarak TTK m. 3 hükmünün "Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve filler tüm ilgililer için de ticari iştir." şeklinde yeniden düzenlenmesi önerilmektedir (Bkz: Mustafa Erdem Can, "Sigorta Tazminatında Temerrüt Faizi" (2018) 8(1) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 149, 152). Bununla birlikte uygulamada ticari iş kapsamını oldukça genişleten bahse konu hükmün, tacir olmayan kişiler bakımından aleyhe sonuçlar içerebileceği gibi; tacir olmayan alacaklının, borcunu ödemeyen tacirden temerrüdün şartlarının gerçekleşmesi halinde ticari işlerde uygulanan temerrüt faizini isteyebilme durumunda olduğu gibi bazen lehe de sonuçlar doğurabileceğini göz ardı etmemek gerekir. Bkz: Oruç Hami Şener, *Ticari İşletme Hukuku* (Seçkin 2016) 56; Eren Çıtır, "Ticari İş-Tüketici İşlemi İlişkisi" (2016) 20(3) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37, 41.

- 11 "Davacı, "Tüm İşyeri Sigorta Poliçesi" ile sigortalı işyerinde meydana gelen hırsızlık nedeniyle tazminat talebinde bulunmuştur. TTK'ya göre tarafların tacir olup olmadığına bakılmaksızın bu kanunda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları ticari davalardandır. Davalı sigorta şirketi tacirdir. Bunun yanında, Türk Ticaret Kanunu'nun 4'üncü maddesine göre tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın bu kanunda tanzim edilen hususlardan doğan hukuk

TTK'nın 3. maddesine nazaran kapsam itibarıyla daha tali nitelik taşıyan m. 19/2 hükmüne göre de ticaret şirketi sıfatını haiz sigorta şirketi ile sözleşme akdeden sigorta ettiren açısından da, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, sigorta sözleşmesi ticari iş olarak değerlendirilecektir.

Bu çerçevede, sigorta sözleşmelerinin TTK'da düzenlenmiş olması nedeniyle, rizikonun sözleşme ya da haksız fiilden kaynaklanması için ticari sayılıp sayılmamasını etkileyecek bir husus değildir. Buna karşın bilhassa sözleşme tarafı olmayan üçüncü kişilerin tazminat taleplerinin güvence altına alındığı sorumluluk sigortalarında, borcun haksız fiilden kaynaklandığı hallerde, işin adi iş sayılması gerekecektir¹². Dolayısıyla, sigorta sözleşmesinin türüne ve borcun kaynağına göre işin niteliği ve buna bağlı olarak faize ilişkin uygulanacak hükümler de aşağıda ele alınacağı üzere farklılık arz edebilecektir.

I – FAİZ KAVRAMI VE TİCARİ İŞLERDE FAİZİN ÖZELLİKLERİ

A. FAİZ KAVRAMI

Faiz, Türk Dil Kurumu tarafından, “İşletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr, getiri, ürem, nema”, “Kapitalist ekonomide, artık değerın değişikliğe uğramış biçimi olarak paranın fiyatı, kiralanan paranın kira bedeli” ve “Banka ve benzeri bir yere ya da bir kimseye belli bir süre işletilmek üzere ödünç verilen paranın kullanımına karşılık olarak alınan kâr; başkasının parasını belli bir süre kullanmak, işletmek için ödenen para”, şekillerinde tanımlanmaktadır¹³.

Ekonomi biliminde ise faiz, bir borç anlaşmasının satışı sonucu elde edilen gelir ve üretim amaçlı girdi olarak kullanılan sermayenin gelir oranı, olmak üzere iki farklı anlamda ele alınmıştır. Ancak iktisatçılar bu iki tanımı ekonomik anlamda birbirinden farklı değerlendirmeyip, her ikisini de faiz olarak nitelendirmektedir¹⁴.

Hukuki açıdan faize ilişkin mevzuatımızda doğrudan bir tanım yer almasa da doktrinde faiz, (anapara=kapital faizi), belli bir para tutarını talep hakkına sahip bulunan alacaklıya, bu paradan belli bir süre yoksun kalması nedeniyle borcun iade edilmesi gereken vade tarihine kadar ödenen karşılığı, olarak tanımlanmaktadır¹⁵.

Faiz hukuki olarak asıl alacaktan ayrı, fakat ona bağlı bir yan edim olarak kabul görmektedir. Fer'i nitelikteki faiz alacaklarının hukuki durumu asıl alacağın kaderine bağlıdır¹⁶. Bununla birlikte TBK

davaları ticari davalardandır. Davacı ile davalı sigorta şirketi arasındaki uyumsuzluk mutlak ticari işlerden olan sigorta sözleşme sinden kaynaklanmaktadır. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyumsuzluklar da mutlak ticari davalardandır. Ticari işlerde 01.01.2000 tarihine kadar reeskont faizi, bu tarihten sonra ise reeskont faizinden fazla ise avans faiz oranının uygulanması gerekir.” Yargıtay 11 HD, E 2004/9469 K 2005/7229, 05.07.2005 (Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Corpus).

12 Can (n 10) 151, 164.

13 <<https://sozluk.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Ocak 2022.

14 Erdoğan Alkın, Kemal Yıldırım, Mustafa Özer, *İktisada Giriş* (Anadolu Üniversitesi Yayınları 2005) 221.

15 Arkan (n 8) 76.

16 Faiz asıl alacağın varlığına bağlıdır. Asıl alacak sona erdiğinde faiz borcu da sona erer. Ancak faiz alacaklısı, alacağını

m. 147/1 uyarınca faiz alacağı asıl alacaktan, anaparadan ayrı talep ve dava edilebilir. Faiz, belirli bir miktar paradan ibaret alacağın ödetilmesi istemiyle açılmış olan bir davada veya bu yöndeki bir icra takibinde istenmemiş ise, alacaklı, faizden açıkça feragat etmedikçe, asıl alacağına ilişkin dava veya takipte buna ilişkin hakkını saklı tutmasına dahi gerek olmaksızın, asıl alacak zamanaşımına uğramadığı sürece, ayrı bir dava veya takip yolu ile faizi isteyebilir. Faiz alacağının anaparadan ayrı olarak devrine ilişkin aksi düzenleme mümkün olmakla birlikte, TBK m. 189/2 uyarınca kural olarak alacaklı, asıl alacağı devrettiğinde faizini de devretmiş olur¹⁷. Faiz alacağı, anapara alacağına bağlı fer'i bir alacak olmasına rağmen, anapara alacağının bir parçası değildir. Faizin ödenmesi, kısmi ödeme olarak kabul edilmemektedir. Bu sebeple alacaklı, anapara ödenmeden yapılan faiz ödemesini kabul etmek zorundadır¹⁸.

Faiz alacağı, para borçları dışında söz konusu olamayacağından, faiz alacağının doğması için konusu bir miktar para olan bir borcun varlığı şarttır. Para borcunu ihtiva eden bu borcun kaynağı sözleşme olabileceği gibi, haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşme de olabilir. Bilhassa sorumluluk sigortalarında tazminat alacağının kaynağı ağırlıklı olarak haksız fiil esaslı olsa da, mesleki sorumluluk sigortası örneğinde olduğu gibi, sorumluluk sigortaları dahil sigorta sözleşmelerinde de tazminat alacağının kaynağı sözleşme, haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeye dayanabilmektedir. Bununla birlikte belirli bir miktar para borcunun varlığı, her durumda faiz alacağını doğurmayabilir. Bu noktada taraflar arasındaki sözleşmede faiz ödeneceğinin kararlaştırılmış olması ya da bir hukuki işlem veya kanun hükmü gereğince faiz ödenmesinin şart kılınması gereklidir¹⁹.

Faiz kavramı çeşitli açılardan farklı tasniflemelere tabidir: Uygulanacak oranın sözleşmede taraflarca kararlaştırıldığı faiz türüne akdi faiz denilmekte iken; uygulanacak oranın sözleşmede kararlaştırılmadığı hallerde söz konusu olan faiz türü kanuni faiz olarak nitelendirilmektedir²⁰.

anaparadan ayrı olarak talep edebilir. Bağlı haklarda asıl alacağın kaderine bağlılık kuralı zamanaşımı yönünden de geçerlidir. Asıl alacağın zamanaşımına uğramış olması, faizi de zamanaşımına uğratır. Ancak asıl alacak ile faiz bazen farklı zamanaşımı sürelerine de tabi olabilir. Bu nedenle faiz alacaklarının asıl alacaktan önce zamanaşımına uğraması da mümkündür. Faizin hukuki niteliğine ilişkin detaylı bilgi için bkz: Eren (n 5) 978-979; Şamil Demir; "Türk Borçlar Kanunu'nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar" (2012) 0(4), Ankara Barosu Dergisi 207, 214.

17 M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.-2* (11. Bası, Vedat 2014) 564; Kemal Dayınlarlı, *Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki* (4. Baskı, Dayınlarlı Hukuk Yayınları 2010) 270.

18 Aslan Kaya, "Adi ve Ticari İşlerde Faiz" (1994) 54 (1-4) İÜHFMD 347, 351; Oğuzman ve Öz (n 17) 313; Murat Aydoğdu, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Faiz ile İlgili Düzenlemeler" (2010) 12 (1) DEÜHFD 85, 88; Mustafa Serhat Şen ve Mustafa Kamil Şen, "Türk Borçlar Kanunu'nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz (Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz)" TAAD (2018) 0 (34) 469, 479.

19 Oğuzman ve Öz (n 17) 312.

20 Faiz borcunun söz konusu olduğu halde, alacağın hesaplanması hususunda ana paraya uygulanacak oranın sözleşmede kararlaştırılmadığı hallerde oran 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun kapsamında belirlenecektir. Nitekim anılan Kanunun ilk maddesinde göre Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'na göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödemenin yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılacağı hüküm altına alınmış, ancak daha sonra kanuni faiz oranının, 1/1/2006 tarihinden geçerli olmak üzere yıllık % 12'den % 9'a indirilmesi 19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kararlaştırılmıştır. Bkz: Nurdan Orbay Ortaç, "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz", (2014) 0(2) Ankara Barosu Dergisi 117, 123; Rıza Ayhan ve Hayrettin Çağlar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Hükümler* (10. Bası, Yetkin 2017) 33.

Borçlu tarafından alacaklıya ödenen ve sermayenin belirli bir oranı olarak hesaplanan dönemsel²¹ bir bedel olan anapara (kapital) faizi yanında, kanundan kaynaklanan ve para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde borçlunun alacaklıya ödemesi gereken faiz ise temerrüt faizidir. Başka bir açıdan da, gerek anapara faizi gerekse temerrüt faizinin söz konusu olduğu hallerde, yalnızca anaparaya işletilen faize basit faiz; belirli devreler sonunda faizin anaparaya eklenmesi suretiyle bulunacak toplam değer üzerinden işletilen faize ise bileşik faiz adı verilmektedir²².

Nihai olarak sigorta sözleşmeleri açısından da vücut bulan ve ilerleyen kısımda detaylandırılacak olan son bir tasnif de; adi işlerde uygulanacak olan adi faiz ile ticari nitelikteki işlere uygulanacak ticari faiz ayrımıdır.

B. TİCARİ İŞLERDE FAİZİN ÖZELLİKLERİ

Hukuki bir meselenin çözümünde, uyumsuzluk konusu işlem veya fiilin ticari iş olup olmaması, o uyumsuzluğa uygulanacak hükümleri doğrudan etkilemektedir. Zira uyumsuzluk konusu işlem veya fiilin ticari iş olduğu hallerde faiz uygulaması da bazı hallerde adi işlerden farklılık arz edecektir. Bu kapsamda “*Ticari işlerde faiz*” kenar başlığı dahilinde, TTK’nın 8. maddesinde ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirleneceği ve bileşik faizin şartları düzenlenmiş; 9. maddede uygulanacak hükümler başlığı altında, ticari işlerde, kanuni faiz, anapara ile temerrüt faizi hakkında ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanacağı; 10. maddede ise aksine bir sözleşme yoksa ticari bir borcun faizinin vadenin bitiminden ve belli bir vade yoksa ihtar gününden itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Bahse konu düzenlemeler ışığında ticari işlerde faiz uygulamasına dair özellikler eden hususlara genel hatlarıyla aşağıda değinilmiştir.

• Öngörülmemiş Olsa Dahi Faize Hak Kazanılması

Ticari olmayan tüketim ödünç sözleşmelerinde, sözleşmede açıkça öngörülmemişse, ödünç alanın vadeye kadar geçen süre için kapital faizi ödemeyeceği TBK m. 387/1’de düzenlenmiştir. Buna karşılık anılan hükmün ikinci fıkrası gereğince, ödünç ticari iş niteliğindeyse, sözleşmede açıkça kararlaştırılmamış olsa dahi, ödünç alanın kapital faizi ödemesi istenebilir. Nitekim bu düzenleme ile birlikte TTK m. 20 hükmü uyarınca da ticari işletmesi gereği bir iş veya hizmet gören tacirin sözleşmede öngörülmemiş olsa bile ücret isteme ve verdiği avanslar, yaptığı masraflar için de ödeme tarihinden itibaren faiz talep etme hakkının bulunduğu hüküm altına alınmıştır²³. Bu çerçevede, TTK md. 3, 19 ve 20 hükümleri bütün olarak dikkate alındığında sigorta sözleşmesinden kaynaklı taleplerde öngörülmemiş olsa dahi faiz (bilhassa temerrüt faizi) talep edilmesi olanak dahilindedir.

21 Anapara faizi, belirli bir miktar paranın sırf faiz elde etmek amacıyla ödünç verilmesi veya böyle bir amaç olmaksızın borçluda kalması sebebiyle, alacaklının sermayesinden geçici bir süre yoksun kalmasına bağlı olarak talep edilebilen faiz türüdür. Tarafların sözleşmede faizin başlangıcı için özel bir başlangıç tarihi öngörmedikleri hallerde, anapara faizi kural olarak sözleşme tarihiyle birlikte başlar. Bkz: Hasan Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK. m. 105) (Yetkin 2006) 66; Tamer Bozkurt, *Ticari İşletme Hukuku* (1. Baskı Legem Yayıncılık 2017) 128, 138.

22 Ayhan ve Çağlar (n 20) 40; Orbay Ortaç (n 20) 123; Bozkurt (n 21) 139.

23 Ayhan ve Çağlar (n 20) 36; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (2. Baskı, Yetkin 2015) 520-521; Bozkurt (n 21) 137.

- **Faize Faiz Yürütülmesi**

Adi işlerde, TBK m. 388/3 hükmü ile faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi olarak tanımlanan bileşik faiz uygulaması yasaklanmışken; 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un (FK) "*Kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemez. Bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır.*" hükmüne yer veren 3. maddesi gereğince ticari işlerde, adi işlerden farklı olarak bazı hallerde bileşik faiz uygulaması kabul edilmiştir²⁴. Ancak, sigorta sözleşmeleri bakımından, anılan hükmün atfı dahilinde Türk Ticaret Kanunu'nda gerek anapara faizine gerekse temerrüt faizine tekrar faizi yürütülmesine ilişkin istisnai bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

- **Faiz Oranları**

TTK m. 8/1 hükmü uyarınca, ticari işlerde tarafların gerek anapara faizini gerekse temerrüt faizini serbestçe kararlaştırabilecekleri öngörülmüştür. Buna karşın adi işler bakımından TBK m. 88 ve 120 hükümleri, uygulanacak faiz oranlarına ilişkin sınırlandırma getirmiştir. Nitekim anılan her iki maddenin ilk fıkralarında, anapara ve temerrüt faizine uygulanacak yıllık oranın, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Bu halde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse 3095 sayılı FK m. 1/1 hükmü uyarınca yıllık %9 üzerinden kanuni faiz uygulanacaktır. Buna ilaveten sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık anapara faiz oranının birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamayacağı TBK m. 88/2 hükmünde; sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranının ise birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüzünden fazla olamayacağı TBK m. 120/2 hükmünde kaleme alınmıştır²⁵.

Anılan düzenlemelerdeki sınırlamaların ticari işlerde uygulanıp uygulanamayacağı ise doktrin ve yargı kararlarında tartışılmıştır. Bu kapsamda bir görüşe göre²⁶, TBK m. 88 ve 120 kapsamındaki sınırlamaların temel amacı olağanüstü faiz oranları karşısında borçluyu korumaktır. Söz konusu hükümlerin kişi yönünden herhangi bir farklılık gözetilmeksizin, tacirlerin ticari işleri bakımından da uygulanması emredici niteliktedir. Bu yönüyle ticari işlerde; kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında, ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanacağını öngören TTK'nın 9. maddesi, Türk

24 Ticari işlerde; TTK m. 89 ila 101 arasında düzenlenen, her iki tarafı da tacir olan, üç aydan aşağı olmamak üzere cari hesap sözleşmelerinde (TTK m. 8/2) ve her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ve üç aydan aşağı olmamak üzere ödünç sözleşmelerinde (TTK m. 8/2) bileşik faiz uygulaması mümkündür. Bu düzenlemeye aykırı olarak işletilen faiz TTK m. 8/4 hükmü uyarınca yok hükmündedir. Ayrıca TTK m. 726 dahilinde kambiyo senedi (poliçe, bono, çek) dolayısıyla ödeme yapan müracaat borçlusunun kendisinden önce gelen cirantalara rücu ettiği bedel nispetinde ceza ve faiz bedeli için tekrar faiz işletileceğinden bileşik faiz uygulaması söz konusu olacaktır (TTK m. 713 ilâ 731; m. 778/1/d; m. 810, m. 818/1/b/1/i//j/k/l). Kambiyo senetleri bakımından bu durum temerrüt faizine faiz yürütülemeyeceği kuralının istisnası teşkil etmektedir. Bkz: Aydın Zevkliler ve K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (15. Bası, Turhan 2015) 407; Ayhan ve Çağlar (n 20) 36; Eren (n 23) 520-521; Bozkurt (n 21) 137.

25 TBK m. 120/3 kapsamında ayrıca akdi faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdi faiz oranı da birinci fıkrada belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdi faiz oranının geçerli olacağı öngörülmüştür.

26 Turgut Öz, "Borçlar Kanunu Tasarısı Paneli" (2005) 0 (4) Hukuki Perspektifler Dergisi, 74, 74 vd.; Aydoğdu (n 18) 96.

Borçlar Kanunu'nu da kapsamaktadır²⁷. Yargıtay uygulamasında da daireler arasında farklılıklar olmakla birlikte bu yönde verilmiş kararlar mevcuttur²⁸. Diğer görüş dahilinde²⁹ ise, yasal gerekçe de dikkate alınarak,³⁰ TTK m. 8 hükmünün ticari işlerde faizin serbestçe kararlaştırılabileceğini emredici bir şekilde düzenlediği, TTK m. 9 hükmünde yapılan atfın ise 3095 sayılı FK'ya yönelik olduğu benimsenmiştir. Bu nedenle, TBK m. 88 ve 120 kapsamındaki sınırlamaların sadece adi işler bakımından emredici olduğu, ticari işler bakımından ilgili hükümlerin uygulanmasının söz konusu olmadığı belirtilmiştir. Nitekim Yargıtay 11. ve 19. Hukuk Daireleri ve Hukuk Genel Kurulu tarafından verilen kararlarda³¹ ticari işlerde faiz oranının serbestçe kararlaştırılabileceği ve Türk Borçlar Kanunu'ndaki sınırlamaların ticari işlerde uygulanamayacağı kabul edilmiştir.

Kanaatimizce de doktrindeki hakim görüş dahilinde, TTK m. 8 hükmü, TBK m. 88 ve 120'ye nazaran özel hüküm niteliği arz ettiğinden öncelikle uygulanması gerekmektedir. Bu kapsamda tarafların,

27 Nagehan Kırkbeşoğlu, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu İle Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme" (2012) 28(4), BATİDER, 145, 162; Aydoğdu (n 18) 96.

28 Bkz: Yargıtay 6. HD, E 2013/12480 K 2013/14260, 24.10.2013; Yargıtay 6. HD, E 2013/11250 K 2013/13087, 26.09.2013; Yargıtay 6. HD, E 2013/14644 K 2013/15386, 14.11.2013; Yargıtay 15. HD, E 2013/3943 K 2013/5537, 09.10.2013 (Corpus).

29 Eren (n 5) 981-983; Kılıçoğlu (n 5) 620; Oğuzman ve Öz (n 17) 317; Orbay Ortaç (n 20) 126; Göktürk (n 7) 43.

30 TTK m. 8 hükmü gerekçesi uyarınca; "Tasarımın bu maddesinde ve 9 uncu maddelerde yapılan değişikliklere hakim olan düşünceler şöyle özetlenebilir:

(1) Ticari işlerde faiz oranının serbestçe tayin olunacağı, Türk Ticaret Kanununda temel bir ilke olarak yer almaktadır. Doğru olan budur. Gerçi, bugün aynı ilke ticari olmayan (âdi) işlere uygulanan faiz için de geçerlidir. Ancak, anılan ilkedен zaman zaman sapıldığı görülmektedir. Ticari işlerde temel bir kanun olarak Türk Ticaret Kanunu konunun düzenlemesi gereken yerdir. Ayrıca bir kanun sadece kendi kapsamındaki konuları düzenlemeli, bunlara ilişkin hüküm koymalıdır. Bu sebeple, hüküm 6762 sayılı Kanunda olduğu gibi ticari işlere özgülenmiştir. 6762 sayılı Kanunda kullanılan "tayin olunabilir" ibaresi ilke ile bağdaşmayan gereksiz bir esnekliğe yer vermiştir. İlkenin tam olarak öngörülebilmesi için kesin bir ifade kullanılmalıdır. Bu sebeple ibare "belirli" şeklinde düzeltilmiştir.

(2) Kanunda veya sözleşmede belirtilmediği durumlarda uygulanacak faiz ve temerrüt faizi oranlarını gösteren 3095 sayılı Kanun ve benzeri kanunlar sık değiştirilmektedir. Türk Ticaret Kanunu söz konusu kanunlara ad ve sayı anarak gönderme yaparsa, değişiklikler dolayısıyla bu gönderme, anlam ifade etmez duruma gelebilir. Onun için 8 inci maddenin ikinci fıkrası hükmünde genel bir gönderme tercih edilmiştir. "Temerrüt faizi" terimi yerine mevzuatta sık sık "gecikme faizi" terimi kullanılmaktadır. İkinci terimin, yeniliğinin tercih edilmesinde rol oynadığı düşünülebilir. Oysa ikinci terim dardır; temerrüt sadece gecikme halini içermez. Bu sebeple Tasarı "temerrüt faizi" terimini kullanmıştır. "Temerrüt" kelimesi yerine görüş birliği ile kullanılacak yeni bir kelime bulunursa onun faizini ifade eden terim de değişir.

(3) Mürekkep faize ilişkin 6762 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve etrafında önemli birikim sağlayan hüküm, 9 uncu maddede bağımsızlaştırılmıştır.

(4) 6762 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin üçüncü fıkrasında öngörölmüş bulunan, saklı tutma hükmünün yorumu güçlük doğurmuştur. Gerçekten saklı tutulan "hususî hükümler" ile; mürekkep faiz hakkındaki hükümlerin mi yoksa hükümde anılan kanunlarda bulunan faize ilişkin kuralların mı kastedildiği belirsizdir. Üçüncü fıkrada sayılan kanunlar, mürekkep faize dair "hususî hükümler"i içermemektedir; içerseler bile, 3095 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi karşısında bu hükümleri geçerli saymak mümkün değildir. Çünkü, hem anılan Kanun bileşik faizi kesin olarak yasaklamıştır, hem de sadece "Bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri(ni) saklı" tutmuş, diğer "hususî hükümler"i dikkate almamıştır. Bu gerekçelerle, 6762 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmüne Tasarıda yer verilmemiştir. 6762 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin artık pek bir anlam ifade etmeyen ikinci fıkrası da Tasarıya alınmamıştır. Tasarının 8 ilâ 10 uncu maddesi hükümleri faiz konusunda bir Ticaret Kanununun içermesi gereken hükümlere yer vermiştir." Bkz: < https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/gerekceler/turk-ticaret-kanunu-madde-gerekceleri/1?gclid=CjwKCAiAk—dBhABEiwAchlIwkdLdikrbfVciNXn0mTGxQEgfp1RztXAAKcRHrcFf-6dXocrBMj92choCrYwQAvD_BwE> Erişim Tarihi 09 Ocak 2022.

31 Yargıtay 11. HD, E 2013/18074 K 2014/10977, 09.06.2014; Yargıtay 19. HD, E 2014/4941 K 2014/7928, 24.04.2014; Yargıtay HGK, E 2013/6-2249 K 2015/1362, 15.05.2015 (Corpus).

ticari işler bakımından faiz oranlarını serbestçe belirlemeleri olanak dahilindedir. Taraflarca herhangi bir kararlaştırma yapılmadığı durumlarda ise faiz oranları TTK m. 9'da yer alan atf nedeniyle 3095 sayılı FK hükümlerine göre tespit edilecektir³².

• *Faizin Başlangıcı*

Ticari işler bağlamında, taraflar faizin ne zaman başlayacağına ilişkin aralarında anlaşma yapmamışlarsa ya da kanunda bu hususta bir düzenleme yer almıyorsa, TTK m. 20 uyarınca borcun doğduğu tarihi itibarıyla anapara faizi işlemeye başlayacaktır. Ancak bilhassa sigorta sözleşmelerinde gerek prim borcunun gerekse sigorta tazminatının ödenmesinde hukuka aykırı olarak borcun yerine getirilmemesi ya da geç ifa halinde, borçlunun kusuru ya da alacaklının zararından bağımsız olarak temerrüdün hukuki sonucu mahiyetinde faiz gündeme gelecektir.

Temerrüt faizinde faizin ne zaman işlemeye başlayacağı, TTK m. 10 uyarınca taraflarca vadenin belirlenmesi suretiyle kararlaştırılabilmektedir. Böyle bir kararlaştırma yapılmamışsa veya belirli bir vade söz konusu değilse temerrüt faizi, borçlu temerrüdünün gerçekleştiği andan itibaren işlemeye başlayacaktır³³. Sigorta sözleşmesinden kaynaklı temerrüt faizinde de borcun muacceliyet anı ve faizin başlangıcına ilişkin, "II. Sigorta Sözleşmelerinde Muacceliyet Ve Temerrüt" başlığı altında aşağıda incelenecek bazı özel düzenlemeler söz konusudur.

Bununla birlikte, temerrüt faizinin geç ödenmesi halinde temerrüt faizi talep olunamazken (TBK m. 121/3); anapara faizinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi söz konusu olduğunda kural olarak icra takibine girildiği veya davanın açıldığı tarihten itibaren temerrüt faizi istenmesine cevaz verilmiştir (TBK m. 121/1).

TTK m. 1530'da, 2 ila 8. fıkralar arasında ise ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerde, borçlunun temerrüde düşme şartları ve temerrüdün sonuçları bakımından genel hükümlerden ayrılan düzenlemelere yer verilmiştir. Anılan hükmün uygulama alanı ikinci fıkra dahilinde sadece ticari işletmeler arasındaki mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerle

32 Ticari işlerde miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse anapara faizi ödenmesi gerektiği hallerde 3095 sayılı FK m. 1/1 hükmü uyarınca adi işlerde olduğu gibi yıllık %9 oranı esas alınır. Bunun gibi, 3095 sayılı FK m. 2/1 hükmü gereği ticari işlerde temerrüt faizi de yıllık %9 üzerinden hesap edilir. Ancak bazı hallerde ticari işlerde, 3095 sayılı FK m. 2/2, c.1 kapsamında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) bir önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, FK m. 1'de belirtilen faiz oranından (bugün için %9'dan) fazla ise, arada sözleşme olmasa bile, açıkça belirtilmesi halinde temerrüt faizi bu oran üzerinden talep edilebilecektir. 31.12.2022 tarihinden itibaren ticari işlere yönelik avans faiz oranı %10,75 olarak belirlenmiştir. (<<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Reeskont+ve+Avans+Faiz+Oranlari>> Erişim Tarihi 20 Nisan 2023). Ticari nitelikteki bir yabancı para borcunda da taraflar faiz oranlarını serbestçe belirleme imkanına sahipken, bu yönde bir irade sergilemezler ise 3095 sayılı FK m. 4/ada Devlet Bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranının uygulanacağı kabul edilmiştir.

33 Borçlunun temerrüdünü düzenleyen TBK m. 117/1'de, muaccel bir borcun borçlusunun, alacaklının ihtarı ile temerrüde düşeceği düzenlenmiştir. Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle tayin edilmişse bugünün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte, borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hallerde temerrüt için bildirim şarttır. Bkz: Eren (n 5) 1093.

sınırlandırılmıştır. Bu nedenle ilgili maddedeki düzenleme ticari işlerde uygulanacak faiz hususunda önem arz etse de, sigorta sözleşmelerini doğrudan ilgilendirmemektedir³⁴.

II. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE MUACCELİYET VE TEMERRÜT

Sigorta sözleşmesinde temerrüt faizinin söz konusu olabilmesi için, ifa imkansızlığının olmadığı bir halde, sigorta prim borcunun ya da sigorta tazminat borcunun, borç ilişkisine uygun olarak vadesi gelmesine (muaccel olmasına) rağmen borçlusu tarafından yerine getirilmemiş olması gerekir. Borçlunun temerrüde düşmesi sonucu oluşan temerrüt faizi için borçlunun kusurlu olması ya da alacaklının bir zararının bulunması da şart değildir³⁵.

TTK'nın 10. maddesinde, aksine sözleşme yoksa, ticari bir borcun faizinin, vadenin bitiminden ve belli bir vade yoksa ihtar gününden itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Düzenleme kapsamında temerrüt faizinin başlangıcı, taraflarca belirlenecek bir vadeye bağlanabileceği gibi belli bir vade kararlaştırılmamışsa, borçlunun temerrüdünün gerçekleştiği andan itibaren temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır.

Borçlunun temerrüdünü düzenleyen TBK m. 117/1'de ise, muaccel bir borcun borçlusunun, alacaklının ihtar ile temerrüde düşeceği düzenlenmiştir. Buna göre, edimin ifası mümkün ve borç muaccel hale gelmiş ise temerrüdün gerçekleşebilmesi için alacaklı borçluyu, borçlandığı edimi yerine getirmeye davet etmelidir. İhtarın, ispat yönünden yazılı yapılması tavsiye edilmekle birlikte, Türk Borçlar Kanunu dahilinde hangi şekilde yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Buna karşın TTK m. 18/3 kapsamında tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarların veya ihtarların noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılacağı öngörülmüştür. Tacir olmanın hükümlerinin düzenlendiği ilgili madde, işin adı ya da ticari iş olmasından bağımsız olarak sadece tacirler arasında gerçekleştirilecek bahse konu amaçlara yönelik bildirimlerle sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda temerrüde ilişkin ihtarların; her iki tarafın da tacir olduğu veya taraflardan birinin tacir olmasına karşın diğerinin TTK m. 12/2 gereği tacir sayıldığı ya da TTK m. 12/3 kapsamında tacir gibi sorumlu olduğu kişiler bakımından, belirtilen hallerde TTK m. 18/3'teki şekle uygun yapılması gerekecektir. Türk Borçlar Kanunu dahilinde m. 12/2 uyarınca Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şartı olarak düzenlendiğinden, TTK m. 18/3 kapsamında da aksine bir düzenleme bulunmadığı için,

34 TTK'nın m. 1530/2 ila 7. fıkraları Avrupa Birliği müktesebatı esas alınarak, daha ziyade ekonomik durumları güçlü olan market, süpermarket gibi alışveriş merkezleri karşısında KOBİ'leri korumaya yönelik ihdas edilmiştir. Temerrüde düşme şartları, faiz oranları ve temerrüdün sonuçları bakımından pozitif ayrımcılık yapılarak büyük ve güçlü ticari işletmelerin, kendilerine mal veya hizmet tedarik eden küçük işletmeler aleyhine geç ödemeyi bir finansman aracı olarak kullanmalarının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bkz: Yasemin Yücesoy Yılmaz, "Ticari İşlerde Faiz ve Yargıtay Uygulaması" (2019) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 303, 323; Arkan (n 8) 173.

35 Borçlunu kusurlu olması temerrüde bağlanan bazı hukuki sonuçlar yönünden önem taşımaktadır. Nitekim kusurlu temerrüt halinde, borçlanılan edimin aynen ifası mümkün olduğu hallerde aynen ifa yükümlülüğü, şartlarının oluşması halinde gecikme tazminatının ödenmesi, beklenmedik halden ve para borçlarında aşkın zarardan (munzam zararda) sorumluluk söz konusu olabilecektir. Bkz: Eren (n 5) 1102 vd.

öngörülen şekil şartının geçerlilik koşulu olarak kabulü gerekir³⁶. Öte yandan sigorta sözleşmeleri bakımından ihtara ilişkin olarak sigorta prim borcuna yönelik müteakip primlerin ödenmesinde temerrüde düşülmesi hali TTK m. 1434/3'te düzenlenmiştir. Anılan hükümde aşağıda da detaylandırılacağı üzere; izleyen primlerden herhangi birinin zamanında ödenmemesi halinde, sigortacının sigorta ettirene, noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek borcunu yerine getirmesini, aksi halde, süre sonunda, sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar edeceği hüküm altına alınmıştır. Sigorta tazminatı açısından ise TTK m. 1427/4'de borcun muaccel hale gelmesiyle temerrüdün kendiliğinden gerçekleşeceği öngörüldüğünden ayrıca bir ihtarda bulunulması söz konusu olmayacaktır.

TBK m. 117/2 de bazı durumlarda borçlunun temerrüdü için ihtar ilkesinden vazgeçmiştir. Nitekim, ilgili hükümde tarafların ifa için belirli bir gün kararlaştırmış olmaları ya da tarafların yapmış oldukları sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak içlerinden birine borcun ifa edileceği günü bir bildirimde bulunmak suretiyle belirleme yetkisi verildiği hallerde, ihtar gerekli görülmemiştir. İlaveten haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte ihtar yapılması gerekmeksizin borçlunun kendiliğinden mütemerit sayılacağı ve bu tarihlerden

36 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nda (eTTK) tacirler arası bazı ihtar ve ihbarlar bakımından m. 20/3'te öngörülen şekil şartlarının "muteberlik (geçerlilik) şartı" olduğu açıkça ilgili metinde ifade edilmiş ve Adliye Encümeni mazbatasında maddede öngörülen şekil şartının bir ispat şartı olmayıp, muteberlik şartı olduğuna ilişkin açıklamaya yer verilmiştir. Buna karşın kanun koyucunun iradesine rağmen eTTK döneminde birbirinden çok farklı yargı kararlarının verildiği ve hükmün uygulamaya yansımada yeknesaklık sağlanamadığı bilinmektedir. 6102 sayılı TTK m. 18/3 hükmünde ise eTTK'daki düzenlemeden farklı olarak, ihtar ve ihbarların şekli hususunda madde metnine "muteber olması için" ibaresi eklenmemiş ve madde gerekçesinde de söz konusu şekil şartlarının "ispat şartı" olduğu yönünde açıklamalara yer verilmiştir. Bu hususta *Al Kılıç*, kanun koyucunun ilgili düzenlemede öngörülen şekil şartlarının bir geçerlilik şartı olarak benimsenmemesi yönündeki iradesini *olması gereken hukuk* açısından desteklediğini belirtmekle birlikte; TTK m. 18/3'te öngörülen şekil şartlarının, maddenin kaleme alınış tarzı ve yürürlükte bulunduğu mevcut haliyle bir geçerlilik şartı olarak anlaşıldığını ifade etmektedir. Nitekim bu bağlamda *Al Kılıç*; TBK m. 12/2 dahilinde, kanunda sözleşmeler için öngörülen şeklin kural olarak geçerlilik şekli olarak kabul edilmesi ve bu hükmün sözleşmelerin yanı sıra tüm hukuki işlem benzeri fiilleri kapsaması; TTK m. 18/3'te hem ihtar ve ihbarda bulunulacak hallerin hem de ihtar ve ihbarların şekillerinin tek tek sayılması ve hükmün sonunun "...ile yapılır" biçiminde net bir ifade ile sınırlı sayı esasına göre kaleme alınmış olması ve ayrıca TTK m. 18/3'e açıkça atıf yapan TTK m. 1525/1 ve TTK m. 855/4 gibi maddelerde yer alan ifadeler nedeniyle, TTK m. 18/3'te yer alan düzenlemenin bir geçerlilik şartı olarak ortaya konulduğunu belirtmektedir. *Al Kılıç*, doktrinde ağırlıklı görüşe göre TTK m. 18/3'te yer alan şekil şartları, madde gerekçesindeki açıklamalara atıf yapılmak suretiyle ispat şartı olarak kabul edilmekte ise de; kanun koyucunun muradını hükmün lafzına yansıtamaması dolayısıyla, madde metninde bir değişiklik yapılmadığı sürece, fıkrada öngörülen şekil şartlarının doktrin ve uygulamanın bir kısmı tarafından kendilerinin de katıldığı görüş dahilinde bir geçerlilik şartı olarak yorumlanacağını ve netice olarak uygulamada aynı konuda farklı yönde kararlar verileceğini vurgulamaktadır (TTK m. 18/3'te yer alan şekil şartlarının ispat şartı olarak kabul edildiği yönündeki görüşler için bkz: Ayhan ve Çağlar (n 20) 249; Şener (n 10) 204; Reha Poroy ve Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku* (15. Bası, Vedat 2015) 163; Ali Bozer ve Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku* (3. Bası, BTHAE 2015) 75-76). Öte yandan düzenlemeye ilişkin *Al Kılıç*, hükümde öngörülen şekil şartlarının, bir an için kanun koyucunun da iradesine uygun bir şekilde "ispat şartı" olarak nitelendirileceği sonucu kabul edilse dahi, bu durumda da, ispat şartı ile ne anlaşılması gerektiği sorusuna cevap bulunması gerekeceği eleştirisini dile getirmektedir (Konuya ilişkin tartışmaların detayı ve ilgili yargı kararları için bkz: Şengül Al Kılıç, "Tacirler Arasındaki İhtar ve İhbarlarla İlişkin 6102 sayılı TTK m. 18/3 Hükümünde Öngörülen Şekil Şartlarının Hukuki Niteliği" (2018) Türk Ticaret Kanununun 5.Yılı Sempozyumu 8-10 Kasım 2017 137, 173 vd.; Hanife Dirikan, "Tacirler Arası İhbar ve İhtarlar" (2012) 4 (1) DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 39, 51; Abuzer Kendigelen, *Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve Tespitler* (3. Bası, On İki Levha 2016) 63; Erdoğan Moroğlu, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler* (8. Bası, On İki Levha 2016) 45; Bahtiyar (n 8) 118).

itibaren temerrüt faizi ödemesi gerektiği hüküm altına alınmıştır³⁷. Zarara sebep olan haksız fiil işlendiği tarihte zarar görenin malvarlığında bir azalmaya neden olduğu için her ne kadar tazminat borçlusu haksız fiil tarihinden itibaren temerrüt faizinden sorumlu ise de; tazminat borçlusunun fail haricinde sigortacı gibi üçüncü bir kişi olduğu hallerde şartlara göre ihbar ve temerrüt ihtarında bulunulması gerekecektir³⁸.

A. SİGORTA PRİMİ AÇISINDAN

Sözleşmeden doğan para borcunun belirli bir vadede ödenmemesi temerrüt faizinin doğumu için yeterlidir. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde temerrüt Türk Borçlar Kanunu'nda öngörülen genel esaslara tabi olmakla birlikte, sigorta sözleşmelerinin özelliği gereği sigorta ettirenin prim ödeme borcu ve temerrüde düşmesi Türk Ticaret Kanunu kapsamında özel olarak düzenlenmiştir.

TTK m. 1431/1'de, sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin sözleşme yapılı yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekeceği; karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda ise sigorta priminin, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda doktrinde bir görüş³⁹, karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalar hariç olmak üzere poliçenin teslimini prim ödeme borcunun muacceliyeti için ön şart olarak kabul etmektedir. Buna göre sigorta priminin taksitle bağlanmadığı veya ilk taksitin ödenmesinde taraflarca kararlaştırılan bir vade söz konusu olmadığı hallerde, TBK m. 117/1'den farklı olarak ihtara gerek olmaksızın poliçenin verilmesi ile muacceliyet gerçekleşecektir. Öte yandan diğer görüşe göre⁴⁰, sigorta ettirenin prim ödeme borcu sözleşmenin akdedilmesiyle birlikte doğar ve en geç poliçenin teslim edilmesi ile ifa edilir. Sigortacı, sözleşmenin akdedilmesinden sonra prim alacağını isteme hakkına sahiptir. Poliçenin teslim borcunun yerine getirilmemesi, sigorta ettirene ödemezlik defii benzeri, primi ifadan kaçınma hakkı sağlar.

37 “Haksız eylem nedeniyle tazminat davalarında, haksız eylem tarihinden itibaren faiz istenebilir. Dava, haksız eylem nedeniyle tazminat istemine ilişkindir. Dava dilekçesinde hüküm altına alınacak tazminatlara yasal faiz yürütülmesi isteği bulunmaktadır. Davacının tazminat istemi, davalının hukuka aykırı eyleminden kaynaklanmaktadır. Haksız eylemin meydana geldiği tarihte zararda doğmuş ve aynı günde zarar veren tazminatı ödeme yükümlülüğü altına girmiştir. Ödememesi nedeniyle, davacının istemine karşı direnmesi sonucunu doğurur. Böylece aynı tarihten itibaren de alacaklı faiz istemeye hak kazanmış olur. Somut olayda davacı faiz isteminde de bulunduğuna göre, mahkemece bu istem içinde kabul kararı vermesi gerekirken faize hükümlenmemesi, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 4. HD E 2001/10735 K 2002/1543, 11.02.2002 (Corpus).

38 “Haksız eylem faili, ihtar ve ihbara gerek olmaksızın, zararın doğduğu anda, başka bir anlatımla haksız eylem tarihinden itibaren zararın tamamı için temerrüde düşmüş sayılır. Dolayısıyla, zarar gören gerek kısmi davaya, gerekse sonradan açtığı ek davaya veya ıslaha konu ettiği kısma ilişkin olarak haksız eylem tarihinden itibaren temerrüt faizi isteme hakkına sahiptir. Ancak, trafik kazaları esas itibarıyla haksız eylem sayılan hallerden olmakla birlikte ZMSS’ni yapan sigortacı bakımından temerrüdün bu tarihte oluştuğunun kabulü mümkün değildir. Zira, sigortacının tazminat giderim yükümlülüğünü düzenleyen KTK’nın 98/1 maddesi hükmü uyarınca sigortacı maddede belirtilen belgelerin iletildiği tarihten itibaren 8 iş günü sonrasında temerrüde düşer. Davadan önce böyle bir başvurunun bulunmaması halinde ise dava tarihinde temerrüde düşmüş sayılır.” Yargıtay 11. HD E 2008/314 K 2008/1387, 11.2.2008 (Corpus).

39 Ünán (n 2) 334; Şaban Kayıhan, *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu* (Beta 2004) 149; Mertol Can, *Türk Özel Sigorta Hukuku* (3. Bası, İmaj 2009) 281; Samim Ünán, *Hayat Sigortası Sözleşmesi* (Beta 1998) 110.

40 Işıl Ulaş, *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku* (Yetkin 2012) 57-58; Barış Demirsatan, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü” (2017) 75(1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 359, 366-367; Ayhan, Çağlar, Özdamar (n 3) 179.

TTK m. 1431/2 kapsamında ise izleyen taksitlerin ödeme zamanı, miktarı ve primin vadesinde ödenmemesinin sonuçlarının poliçe ile birlikte yazılı olarak sigorta ettirene bildirileceği veya bu şartların poliçe üzerine yazılması gerektiği belirtilmiştir. Sigorta ettirenin uyarılmasını amaçlayan ilgili düzenleme, tarafların hak ve yükümlülüklerinin tespiti bakımından önemlidir. Ancak poliçe bir ispat vasıtası olduğundan, poliçenin sözleşmede değinilen hususları içermemesi sözleşmenin içeriğini değiştirmedeği gibi sözleşme hükümlerinin ileri sürülmesine de engel teşkil etmez. Temerrüdün sonuçlarının poliçede yer almaması da ayrı bir hukuki sonuca neden olmaz⁴¹.

TTK m. 1431/3'te de, prim borcunun taksitlendirilmiş olması halinde, rizikonun gerçekleşmesi üzerine henüz vadesi gelmemiş taksitlerin vadeden önce muaccel olması düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, meydana gelen riziko sebebiyle ödenmesi gereken sigorta bedelinin karşılığı olan primler muaccel hale gelecektir. Müteakip fıkrada da prim borcu ödenmemiş sigortalarda, sigortalı veya lehdarın bu borcu yerine getirerek sigorta ettirenin yerine geçmesine olanak tanınmıştır⁴².

İlgili madenin son fıkrası kapsamında ise, primlerin ödenecek tazminat tutarından indirilmesine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Bu çerçevede, sorumluluk sigortaları dışındaki sigortalarda sigortacı, prim alacağını, ödeyeceği sigorta tazminatından (veya bedelinden) indirebilecektir. TBK m. 139 kapsamında takas için alacakların karşılıklı olması esası benimsenmiştir. Bunun gereği sigortacı, ancak sigorta ettirene karşı ödeyeceği tutar bakımından prim alacağı için takas beyan edebilecektir. Buna karşın TTK m. 1431/5'te farklı bir çözüm öngörülerek, sigortacıya gerçekleşen riziko sonucu sigorta sözleşmesi dolayısıyla kendisinden alacaklı olan kişiye (bu kişi prim borçlusu olmasa, takastaki karşılıklılık koşulu gerçekleşmemiş olsa dahi) ödeyeceği tutardan, prim alacağını mahsup hakkı tanınmıştır. İlgili düzenlemede tazminattan indirilecek prim alacağının muaccel olması gerektiğine ilişkin açık bir hüküm olmamakla birlikte *Ünan*, söz konusu hükmün, ilgili maddenin üçüncü fıkrasındaki düzenleme ile birlikte değerlendirildiğinde, ancak muaccel olan taksitlerin tazminattan indirilebileceği sonucuna ulaşıldığını, aksinin üçüncü fıkrayı anlamsız hale getireceğini belirtmektedir⁴³. Öte yandan TTK m. 1431/5 kapsamında, ödenecek tutardan indirilebilecek sigorta priminin muacceliyet ve temerrüt koşullarının gerçekleşmesi halinde, sigortacının temerrüt faizinin de mahsubunu isteyebilmesi gerekir. Nitekim TTK m. 1434 dahilinde öngörülen cayma ve fesih hali haricinde, anılan maddenin üçüncü fıkrasında sigortacının, temerrüt nedeniyle Türk Borçlar Kanunu'ndan doğan diğer haklarının da saklı tutulduğu belirtilmiştir.

Sigorta hukukuna özgü bir temerrüt kavramı olmamakla birlikte, prim ödeme borcunda temerrüt haline özgü TTK m. 1434 kapsamında bazı özel sonuçlara yer verilmiştir. Buna karşın temerrüde ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nda ayrıca hükme bağlanmamış hususlarda Türk Borçlar Kanunu

41 Anılan hüküm sigorta ettiren aleyhine değiştirilemez niteliktedir. Zira sigortacının, sözleşmeden farklı şekilde poliçeye, sigortalı, lehtar ve sigorta ettiren aleyhine hüküm eklemesi halinde TTK m. 1425/3 kapsamında bu hükümlerin geçersiz olacağı düzenleme altına alınmıştır. Buna ilaveten TTK m. 1434/3 dahilinde tanzim edilecek ihtarnamede, TTK m. 1431/2'de öngörülen hususlara yer verileceği zaten belirtilmiştir. Detaylı bilgi için bkz: *Ünan* (n 2) 338; *Demirsatan* (n 40) 370.

42 Bahse konu hükümlerin eleştirisi için bkz: *Ünan* (n 2) 338-340.

43 *Ünan* (n 2) 342.

hükümlerinin uygulanması esastır⁴⁴. Zira TTK m. 1434/3 hükmü de bu durumu teyit etmektedir. TTK'nın 1434. maddesi nisbi emredici niteliktedir. Dolayısıyla sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine olacak şekilde daha kolay ve etkili bir temerrüt rejimi öngörülmesi mümkün değildir⁴⁵.

Bahse konu maddede, 1431. maddeye uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen sigorta ettirenin mütemerrit olacağı öngörülmüştür. TTK m. 1434'te ilk prim taksitinin veya primin tamamının vadede ödenmesi hali ile sonraki prim taksitlerinin vadede ödenmesi hususları farklı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Madde gerekçesinde, taraflar arasındaki menfaatler dengesinin sağlanması amacıyla ve uygulamada kolaylık sağlayabilmek adına, ilk veya defaten ödenecek primin vade tarihinden belli bir sürede ödenmemesi halinde sözleşmenin otomatik olarak sona ereceği, müteakip primlerdeki temerrüt halinde, 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nun bir yıldan uzun süreli can sigortalı için kabul ettiği prosedürün korunduğu, ancak temerrüt nedeni ile bir sigorta dönemi içinde iki defa sigorta ettirene ihtar gönderilmiş olması halinde sigortacıya da, sigorta döneminin sonunda hüküm doğuracak şekilde sözleşmeyi feshedebilme hakkının tanındığı belirtilmiştir.

TTK m. 1434/2 hükmünde, sigortacının, ilk taksitin veya tamamı bir defada ödenmesi gereken primin, zamanında ödenmemesi halinde, ödeme yapılmadığı sürece, sözleşmeden üç ay içinde cayabileceği ve bu sürenin vadeden başlayacağı öngörülmüştür. Madde metninde yer alan "*primin zamanında ödenmemesi*" ifadesiyle, salt ifanın zamansal gecikmesinden ziyade, prim ödeme borcunda temerrüde düşülmesi kastedilmektedir. Nitekim, TTK m. 1431'deki düzenlemeye uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen sigorta ettirenin mütemerrit olacağı kabul edilmiş ve sigorta ettirenin temerrüde düşmesi için, ihbar yerine primin istenmesinden bahsedilmiştir⁴⁶. Öte yandan sigortacının sözleşmeden cayması, üç aylık hak düşürücü bir süreye bağlanmış ve bu sürenin vadeden başlayacağı belirtilmiştir. Oysa ki TTK ilk primin ödenmesi için herhangi bir vadeye yer vermemektedir. Daha evvel açıklandığı üzere TTK m. 1431/1 gereği sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Vade öngörülerek ilk primin ertelenmesi genellikle ayrıksı bir durumdur. Bu nedenle *Demirsatan*'ın belirttiği üzere hükümde yer alan "*vade*" ile aslında temerrüt kastedilmektedir. Zira belirli vadenin olduğu hallerde, vadenin dolmasıyla zaten temerrüt gerçekleşmektedir⁴⁷. Bu minvalde sigortacı, sigorta himayesi başlamadan prim ödeme borcunda temerrüt gerçekleştiğinde, temerrüt tarihinden itibaren üç ay içinde her zaman bozucu yenilik doğuran bir beyanla sözleşmeden cayabilir. Bu halde sözleşme geçmişe etkili olarak sona erer. TTK m. 1434/2'de temerrüde ilişkin sonuçlara yer verilmediğinden, genel hükümler uygulama alanı bulur. Sözleşmeden dönülmediği müddetçe, aynen ifa ve temerrüt faizi isteme hakkı ile TBK m. 125'te öngörülen seçimlik haklar varlığını sürdürecektir⁴⁸. Fıkranın son cümlesi gereği de, prim alacağının,

44 Demirsatan (n 40) 374; Ünan (n 2) 553.

45 Demirsatan (n 40) 375.

46 Ayhan, Çağlar, Özdamar (n 3) 184-185.

47 Ünan (n 2) 365; Demirsatan (n 40) 377.

48 Demirsatan (n 40) 377; Furkan Olguç, "Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu" (2015) 10 (10) Terazi Hukuk Dergisi 103,113; Sinem Camcı, "Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Sonuçları"

muacceliyet gününden itibaren üç ay içinde dava veya takip yoluyla istenmemiş olması halinde, sözleşmeden cayılmış olunur⁴⁹.

Sigorta priminin taksitle ödeneceği kararlaştırılmış ve herhangi bir taksit zamanında ödenmemiş ise, sigortacı, primin tahsilini dava edebileceği gibi sigorta ettirenin sonraki primlere ilişkin temerrüde düşmesini düzenleyen TTK m. 1434/3 kapsamında sözleşmeyi fesih cihetine de gidebilir⁵⁰. TTK m. 1434/3 hükmü sadece, sözleşmenin kurulmasıyla sigortacının sorumluluğunun başladığı sigorta sözleşmelerinde prim ödeme borcunda temerrüde düşülmesi halinde uygulama alanı bulacaktır. Nitekim ilk sigorta prim taksitinin ödenmemiş olduğu ve bu nedenle sigorta himayesinin başlamadığı hallerde, sigorta sözleşmesi devam ettiği müddetçe sonraki taksitlerin temerrüt halinde TTK m. 1434/2 hükmünün uygulanması gerekecektir. TTK m.1434/3 gereği, primin taksitle ödeneceği kararlaştırılmışsa ve izleyen herhangi bir taksit zamanında ödenmezse, sigortacı, TBK m. 117/2'den farklı olarak, sigorta ettirene, noter aracılığıyla veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek borcunu yerine getirmesini, aksi halde süre sonunda sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar etmek durumundadır. On günlük süre, ihtarın sigorta ettirene ulaştığı tarihten başlamakta ve sürenin bitiminde borç ödenmemiş ise sigorta sözleşmesi feshedilmiş olmaktadır⁵¹. Fesih hakkının ne zaman kullanılması gerektiğine ilişkin yasal bir sınırlama olmadığından temerrüt devam ettiği müddetçe sigortacı, her zaman sözleşmeyi fesih hakkına sahiptir. Fesih beyanının hüküm doğurmasıyla birlikte sigorta sözleşmesi temerrüdün gerçekleştiği an itibarıyla ileriye etkili olarak sona erecektir. Sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle Türk Borçlar Kanunu'ndan doğan diğer hakları üçüncü fıkranın son cümlesinde saklı tutulduğundan, sigortacının sözleşmeyi feshetmek yerine, primi tahsil etme yolunu tercih etmesi de mümkündür⁵².

TTK m. 1434/4 kapsamında da sigortacıya iki haklı ihtar sebebiyle fesih hakkı tanınmıştır. Düzenlemeye göre bir sigorta döneminde en az iki farklı prim taksitinin ifasında temerrüde düşülmesi ve TTK m. 1434/3 anlamında sonuçsuz kalmış fesih beyanında bulunulmuş olması gerekir. Fesih, sigorta döneminin sonundan itibaren hüküm ifade edecektir⁵³.

(2019) 14(155) Terazi Hukuk Dergisi 1384, 1388.

49 Sigortacı, primin veya taksitlendirilmişse ilk prim taksitinin tahsili amacıyla primin talep edilebilir olduğu andan itibaren, dava açmak ya da icra takibinde bulunmak zorundadır. Bu, sigortacı bakımından bir külfet olarak öngörülmüştür. Aksi halde sözleşme sona ermekte ve sigortacı hak kaybına uğramaktadır. Sözleşmenin varlığının korunması amacıyla öngörülen bu düzenlemenin temerrütten bağımsız oluşuna ve sistematik olarak yerinin eleştiriye açık olduğuna ilişkin değerlendirmeler için bkz: Demirsatan (n 40) 379.

50 Ayhan, Çağlar, Özdamar (n 3) 187; Camcı (n 48) 1384, 1390.

51 Fesih beyanı geçerlilik bakımından sıkı koşullara bağlanmıştır. TBK m. 12 gereği öngörülen bu koşullar geçerlilik koşuludur. Daha uzun bir mehil tanınmasında engel olmamakla birlikte, fesih beyanıyla tanınacak süre en az on gün olmalıdır. Fesih beyanında ayrıca primin on gün içerisinde ifa edilmesi gerektiği, aksi takdirde sözleşmenin feshedilmiş sayılacağı hususuna da yer verilmesi gerekir. Bkz: Demirsatan (n 40) 381-382.

52 İlgili prim taksitine ilişkin olarak temerrüdün genel koşulları gerçekleştiğinde sigorta ettiren temerrüde düşecek ve bu taksit için temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır. Sigortacı da, aynen ifa bağlamında ilgili primin tahsilini ve ayrıca temerrüt faizi ile aşkın zararının tazminini de talep edebilecektir. Bkz: Demirsatan (n 40) 380.

53 TTK m. 1434/4 uyarınca sigortacının fesih hakkı temerrüde düşülen ikinci prim taksitinin ifasıyla doğar ve sigorta döneminin sonuna kadar ayakta kalır. Ancak sigortacının iki haklı ihtardan doğan fesih hakkını ayrıca kullanması gerekecektir. Bununla birlikte düzenlemede, fesih hakkının ne zaman kullanılması gerektiği belirtilmediği ve herhangi bir yasal kısıtlama bulunmadığından, bu hak en geç yeni sigorta döneminin başlangıcına kadar kullanılabilir. Detaylı

Bahse konu fıkranın son cümlesinde ise can sigortalarında indirimle ilişkin hükümlerin saklı tutulduğuna yer verilerek, TTK m. 1502 kapsamında ele alınan prim ödenmesinden muaf hale gelen can sigortalarında iki haklı ihtar sebebiyle feshin mümkün olmayacağına işaret edilmiştir⁵⁴. Hayat sigortaları bakımından kanun koyucu yukarıda açıklanan genel hükümlerin yanı sıra sigorta ettirene belli bir süre prim ödemiş olması koşuluyla sigorta sözleşmesi içinde bazı esneklikler tanımıştır. Bu sayede uzun vadeli hayat sigortalarında, sigorta ettirenin mali durumunda meydana gelebilecek dalgalanmalara karşı menfaatler dengesi gözetilmeye çalışılmıştır. Hayat sigortalarında da, sigorta ettirenin prim ödeme borcunun tamamının bir defada ödenmesi kararlaştırılmışsa tamamı, prim taksite bağlanmış ise ilk taksiti TTK m. 1431 uyarınca zamanında ödenmemişse, sigortacı usulüne uygun ödeme yapılmadığı sürece TTK m. 1434/2 hükmü gereğince üç ay içinde sözleşmeden cayabilecektir. Sigorta ettirenin sonraki primler yönünden borcunu yerine getirmemesi halinde ise, sözleşmenin kurulmasından itibaren geçen süre ve ödenen prim sayısı bağlamında, birinci yılın primlerine ilişkin temerrüt ile birinci yıldan sonraki primlere ilişkin temerrütün sonuçları açısından farklılık yaratılmıştır. Buna göre, birinci yılın içerisinde ilk prim ödendikten sonra diğer primlere ilişkin bir temerrüt durumu ortaya çıkarsa sigortacı sözleşmeyi TTK m. 1434/3 uyarınca feshedebilecektir; sigorta sözleşmesinde ilk yıl sona ermiş ve ilk yıla ilişkin tüm primler ödenmişse, ilk yıldan sonraki primlere ilişkin temerrüt nedeniyle sigortacı, TTK m. 1434/3'e göre sözleşmeyi feshedemeyecektir⁵⁵. Böyle bir durumda sigorta ettirene, sigortadan ayrılma (TTK m. 1500), ödünç alma (TTK m. 1501) ve sözleşmenin prim ödenmesinden muaf sigortaya (TTK m. 1502) dönmesi olmak üzere üç ayrı hak tanınmıştır⁵⁶.

B. SİGORTA TAZMİNATI BAKIMINDAN

İyi niyet ve azami güven esasına dayanan sigortada, sigorta tazminatı bakımından muacceliyet ve temerrütün değerlendirilmesinde sigortacının, rizikonun gerçekleşip gerçekleşmediği,

bilgi için bkz: Demirsatan (n 40) 383; Ünan (n 2) 378.

54 Ünan tarafından, fıkra geçen "indirim" deyiminin sigortacılıkta yerleşmiş "tenzil" deymi karşılığında isabetli olmadığı, prim ödenmesinden muaf hale gelen can sigortalarında sigortacının 10 günlük ödeme süresi vererek sözleşmeyi feshetme hakkı bulunmadığı belirtilerek, hem 3. hem 4. fıkrayı kapsar şekilde tanzim edilecek ayrı bir fıkra can sigortalarına ilişkin hükümlerin saklı tutulduğunun düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Bkz: Ünan (n 2) 380.

55 Camcı (n 48) 1384, 1390.

56 Sigorta ettirene tanınan ilk hak, en az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, istediği zaman sözleşmeyi sona erdirerek sigortadan ayrılabilmesidir. Uygulamada "iştirah hakkı" veya "satma hakkı" olarak adlandırılan bu hakka göre sigorta ettiren bir yıllık primi ödedikten sonra herhangi bir zamanda hayat sigortası sözleşmesini sonlandırabilir ve poliçesini sigortacıya satabilir (TTK m. 1500). Sigorta ettirene TTK m. 1501 kapsamında tanınan ikinci hak da sigortacıdan ödünç para talep edebilmesidir. "İkraz hakkı" olarak da bilinen bu hakka göre en az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin istemesi halinde sigortacı, istem anındaki, genel kabul görmüş aktüerya kurallarına uygun bir biçimde hesaplanan değer üzerinden sigortalıya ödünç para vermek zorundadır. Sigorta ettirenin son bir hakkı da, sigorta sözleşmesinin prim ödemediği muaf hale gelmesidir. En az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettiren daha sonra prim ödeme borcunu yerine getirmese, sigortacı bu sebeple sözleşmeyi feshedemez ve prim isteyemez. Bu halde sigorta, prim ödenmesinden muaf sigortaya dönüşür. Prim ödenmesinden muaf sigortada, sigorta bedeli ödenen primle sözleşme uyarınca ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre ödenir (TTK m. 1502). Detaylı bilgi için bkz: Olgaç (n 48) 116-118; Camcı (n 48) 1391; Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, *Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası*, (BTHAE 2014) 248; Ünan (n 39) 175.

sorumluluğunun doğup doğmadığı ve doğmuşsa kapsamının belirlenebilmesi noktasında, rizikonun gerçekleştiğinin kendisine ihbar edilmesi son derece önemlidir. Bu nedenle her ne kadar haksız fiil faili bakımından, tazminat borcunda haksız fiilin gerçekleşmesi ile birlikte temerrüt söz konusu olsa da; sigorta tazminatı dolayısıyla alacaklının, tazminat borçlusu sigorta şirketine ihbarda bulunması şarttır. TTK m. 1446/1'de de, sigorta ettirene rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirme görevi yüklenmiştir. Bu görevin rizikonun meydana gelmiş olduğunu öğrenme üzerine derhal yerine getirilmesi öngörülmüş, ancak bildirim yükümlülüğünün kapsam ve biçimine ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁵⁷. Bununla birlikte ikinci fıkrada, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yapılmaması veya geç yapılması ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidilebileceği de belirtilmiştir.

Öte yandan rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya ihbarı, sigortacının ödeme yükümlülüğünün doğması bakımından tek başına yeterli değildir. Nitekim TTK m. 1446'yı tamamlar şekilde rizikonun gerçekleştiğinin bildirilmesi yükümlülüğü kapsamında, 1447. maddede ayrı bir yükümlülük olarak, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine rizikonun gerçekleşmesinden sonra rizikonun veya kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenilecek olan her türlü bilgi ve belgenin makul süre içerisinde sağlanması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca sigorta ettirene, sigortacıya rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde inceleme yapmasına izin verme, kendisinden beklenecek uygun önlemleri alma yükümlülüğü getirilmiştir.

Sigorta tazminatı bakımından rizikonun gerçekleşmesi ve ihbarı da muacceliyet için yeterli görülmemiştir. İlaveten sigortacının edim yükümünün doğması, rizikodan haberdar olması akabinde gerekli bilgi ve belgelerin kendisine iletilmesi ve değerlendirme yapılabilmesini teminen yeterli bir sürenin öngörülmesine bağlanmıştır. Bu kapsamda TTK m. 1427/2'de; rizikonun gerçekleşmiş olması, rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmiş olması ve sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitirmesi kaydıyla borcun muaccel hale gelebileceği belirtilmiştir. Ancak her halde sigortacının araştırmalarını TTK m. 1446 kapsamında yapılacak ihbardan itibaren zarar sigortaları bakımından 45 gün, can sigortaları açısından 15 gün içinde tamamlamış olması şart koşulmuştur. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı incelemenin gecikmesi halinde sürenin işlemeyeceği belirtilmiştir. Buna karşın, ilgili düzenlemenin işlemeye başlayan sürenin durması halini de kapsadığı şekilde yorumlanması daha isabetlidir. Her ne kadar inceleme süresi, riziko hakkındaki bilgi ve belgelerin sigortacıya iletilmesini müteakip başlayacak ve kesintisiz olarak devam edecek ise de, sigortacının ek bilgi ve belgelere ihtiyaç duyduğu ve durumu sigorta ettirene bildirdiği hallerde işlemekte olan sürenin talep edilen bilgi ve belgelerin teminine kadar durduğunun kabulü gerekir. Bununla birlikte sürenin işlemesine engel olan olgu, sigortacıya yüklenemeyen (sigorta ettirene veya üçüncü kişiye

57 6762 sayılı mülga TTK m. 1292'de rizikonun gerçekleştiğini bildirim yükümlülüğü için beş günlük bir süre öngörülmüş olmasına rağmen mer'î TTK'da beş günlük sürenin bazı sigortalar için kısa bazı sigortalar için uzun olacağı saikiyle, hemen-gecikmesizin bildirim esası benimsenmiştir. Bu sayede daha esnek bir yorumla, objektif ve subjektif duruma göre olay bazında değerlendirme imkanına kavuşulmuştur. Bununla birlikte 1446. maddede, sigortacıya yapılacak bildirim kapsamı, hükmün getiriliş amacına göre tayin edilmelidir. Zira, sigortacı riziko ihbarından sonra araştırma ve inceleme yapacağından, gerektiğinde delil toplayarak koruma önlemleri alacağından, riziko ihbarında en azından rizikonun nerede, ne zaman gerçekleştiği ve sonuçları bildirilmelidir. Bkz: Bozkurt (n 21) 126, Ünán (n 2) 502.

ait) bir davranıştan kaynaklanmalıdır⁵⁸. Nitekim sigortacının gecikme faizi ödemesine yol açacak sürenin dolması akabinde sigortacıya atfedilebilecek bir kusur söz konusu değilse, temerrüdün TBK m. 118 ve 122 hükümlerine konu sonuçları da gündeme gelmeyecektir⁵⁹.

TTK m. 1427/4 hükmü, sigorta ettirenleri korumak ve sigortacıları bir an önce zararın giderilmesini teminen ödemeye sevk etmek amacıyla TBK m. 117/1 hükmünden ayırmıştır. Bu kapsamda sigortacının tazminat ödeme borcu muaccel hale gelince, temerrüt kendiliğinden gerçekleşecek ve ihtara gerek kalmayacaktır⁶⁰. TTK m. 1427/5 hükmü de sigortacının borcunu yerine getirmediği hallerde temerrüt faizi ödeme yükümlülüğünü sözleşmeyle kaldırmasına engel olmuş, buna ilişkin sözleşme hükümlerini geçersiz saymıştır⁶¹. Bununla birlikte sigortacının temerrüt faizini ödemekte temerrüde düştüğü hallerde TBK m. 121/3 gereği temerrüt faizine faiz işletilmesi söz konusu olmayacaktır.

TTK m. 1427/2 hükmünün sigortacının ediminin para borcu haricinde ifa edileceği hallerde uygulanmayacağına ilişkin açık bir ifade yer almamakla birlikte, madde metninde açıkça sigorta tazminatı veya sigorta bedeline atf yapılmıştır. Kaldı ki para borcu dışında sigortacının üstlendiği sair edim yükümlülükleri bakımından da hükmün işin mahiyetine uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Öte yandan ilgili hükmün sorumluluk sigortalarında zarar gören üçüncü kişinin doğrudan sigortacıya yönelttiği taleplerde uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır. Sigortacının hukuksal koruma edimine ilişkin özel düzenleme içeren 1476. maddesi dahilinde, söz konusu hükmün uygulanması zaten söz konusu değilken⁶², 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda (KTK) da zorunlu mali sorumluluk sigortasında tazminat ve giderlerin ödenmesi hususu ayrıca düzenlenmiştir.

KTK'nın 99. maddesinde; sigortacıların, hak sahibinin zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri, sigortacının merkez veya kuruluşlarından birine ilettiği tarihten itibaren sekiz iş günü içinde zorunlu mali sorumluluk sigortası sınırları içinde kalan miktarları

58 Sigorta ettirenin depremde ağır hasar gören işyerine yıkılma tehlikesi nedeniyle girememesine bağlı olarak tazminat ödeme borcunun kapsamını belirleyecek bilgi ve belgelere ulaşamaması, hayat sigortalarında lehdarın atanmasından sonra sigorta ettirenin vefatı ya da rizikonun gerçekleştiğini haber veremeyecek durumda olması halinde, lehdarın sigorta sözleşmesinden haberdar olamaması, sigortacıya atfedilemeyecek davranışlar arasında değerlendirilebilir. Bununla birlikte Kanunda sürenin hangi koşullar altında işlemeyeceği düzenlenirken kusura atf yapılmış olması nedeniyle, incelemenin gecikmesine yol açan kusurlu davranış sigortacıya yüklenemekteyse, sigorta ettiren veya bir üçüncü kişiye ait olmalıdır. Aksi halde, incelemenin gecikmesinde sigorta ettiren veya üçüncü kişiye yüklenecek bir kusur mevcut değilse, sigortacı araştırma yapamamış olmasına karşın sürenin işlemesi söz konusu olabilecektir. Bu kapsamda *Ünan*, yasada sürenin hangi koşullar altında işlemeyeceği düzenlenirken kusura atf yapılmasının hatalı olduğunu; bununla birlikte sigortacının kusuru olmasa da, sigorta ettirenin kendisine ilettiği belgeleri mücbir sebep nedeniyle geri alınamaz şekilde yitirmesi ya da kendisi tarafından görevlendirilen bağımsız çalışan kişilerin (ekspertlerin) incelemeyi zamanında bitirememiş olmalarının sonuçlarına sigorta ettirenden ziyade sigortacının katlamasının gerektiğini savunmaktadır. Söz konusu değerlendirmeler ışığında *Ünan*, sigorta alacağının muaccel hale gelmesine ilişkin ilgili düzenlemede süre öngörülmesinin gerekli olmadığını, süreye yer vermeyen bir düzenleme ile yalnız biçimde, sigorta alacağının sigortacının incelemeleri bitince muaccel hale geleceğini hükme bağlamanın daha isabetli olacağını ifade etmektedir. Bkz: *Ünan* (n 2) 282-283.

59 ibid 284.

60 Barış Günay, *Sigorta Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2022) 96 vd.

61 ibid 103.

62 *Ünan* (n 2) 280.

hak sahibine ödemek zorunda olduğu hüküm altına alınmıştır. Benzer şekilde Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.2. Tazminat ve Giderlerin Ödenmesi başlıklı kısmının 2.1 maddesi de, “*Sigortacı; hak sahibinin, kaza veya zararın tespit edilebilmesi için bu genel şartlar ekinde yer alan gerekli tüm belgeleri sigortacının merkez veya şubelerinden birine ilettiği tarihten itibaren sekiz işgünü içinde tazminatı hak sahibine öder.*” düzenlemesini içermektedir. İlgili düzenlemeler dahilinde sigortacı, kendisine yapılan usulüne uygun başvuruya rağmen sekiz iş günü içerisinde ödeme yapmaz ise temerrüt durumu gerçekleşmiş olacak ve bunun sonucunda gecikme faizinden sorumlu tutulabilecektir.

Trafik sigortalarında, zarar faili bakımından tazmin yükümlülüğü, kazanın (haksız fiilin) meydana geldiği tarihte başlamasına karşın; sigortacıya, usulüne uygun başvuruda bulunmaksızın, sigortacının sigorta bedelini ödeme borcu muaccel olamayacağından, sigortacının faizden sorumlu tutulması da mümkün değildir⁶³. Buna karşın, sigorta şirketine başvuru yapılmadan dava açılmışsa sigorta şirketinin ödemekle yükümlü olduğu bedel için dava tarihinden itibaren faize hükmedilmesi gerekecektir⁶⁴. Bununla birlikte zarar görenin yalnızca zarar verene karşı dava açtığı, ancak dava sırasında sigortacıya ihbarda bulunduğu hallerde de, sigortacının temerrüdünün bu ihbarla gerçekleştiği ve faiz borcunun başladığı kabul edilmelidir⁶⁵.

Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartlarında da Türk Ticaret Kanunu’ndaki 45 günlük azami süre esas alınmak suretiyle, muacceliyete ilişkin özel bir hüküm sevk edilmiştir. Genel Şartların 3.3.4. Tazminatın Ödenmesi kenar başlıklı 3.3.4.1. maddesinde, sigortacının, hasar ihbarı üzerine talep ettiği belgelerin kendisine eksiksiz olarak verilmesi ve zararın eksper vasıtasıyla tespiti kararlaştırılmış ise eksper raporunun tesliminden itibaren en geç 10 işgünü içinde genel ve özel şartlar kapsamında gerekli incelemeleri tamamlamak ve ödemeye engel bir durumun bulunmaması halinde tazminat miktarını tespit edip sigortalıya ödemek zorunda olduğu hüküm altına alınmıştır.

63 “*Trafik kazaları esas itibariyle haksız eylem sayılan hallerden olmakla birlikte ZMSS’ni yapan sigortacı bakımından temerrüdün bu tarihte oluştuğunun kabulü mümkün değildir. Zira, sigortacının tazminat giderim yükümlülüğünü düzenleyen KTK.nun 98/1. maddesi hükmü uyarınca sigortacı maddede belirtilen belgelerin iletildiği tarihten itibaren 8 iş günü sonrasında temerrüde düşer. Davadan önce böyle bir başvurunun bulunmaması halinde ise dava tarihinde temerrüde düşmüş sayılır. Dava konusu olayda davadan önce sigorta şirketine başvuru yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla, mahkemece asıl ve islah edilen bölüm için, davalı sigorta şirketleri yönünden dava, **diğer davalılar yönünden ise kaza tarihinde temerrüde düştükleri kabul edilerek, faizine hükmedilmek gerekirken, sigorta şirketi yönünden dava ve islah, diğer davalılar yönünden ise kaza ve islah tarihinden itibaren temerrüt faizine hükmedilmesi doğru olmamıştır.**” Yargıtay 17. HD E 2010/551 K 2010/4080, 03.05.2010 (Benzer kararlar: 17. HD E 2007/1659 K 2007/2903, 01.10.2007; Yargıtay 11. HD E 2004/3827 K.2005/130, 24.01.2005) (Corpus).*

64 “*Sigortacıya, gerekli belgelerle birlikte başvurulmuş olup da sekiz iş günü içinde zarar ödenmemişse, temerrüt tarihinden; önceden başvurulmayıp doğrudan dava açılmışsa, dava tarihinden faize hükmedilmelidir. Somut olayda davacı tarafından davalı sigorta şirketine dava tarihinden önce bir başvuru yapıldığı ispatlanamadığına göre sigorta şirketi yönünden dava tarihinden itibaren faize hükmedilmesi gerekirken olay tarihinden itibaren faize hükmedilmesi isabetli görülmemiştir.*” Yargıtay HGK E 2003/10-576 K 2003/543, 08.10.2003 (Corpus).

65 “*Dava, trafik kazasından kaynaklanan tedavi gideri tazminat istemine ilişkindir. Dahili davalı SGK’nın tazminatı ödeme yükümlülüğü kendisine dava ihbarı yapıldıktan itibaren başlar. Dahili davalıya, 22.09.2011 tarihli ihbar dilekçesi 26.09.2011 tarihinde tebliğ edilmekle bu tarih itibarı ile temerrüdü oluşacaktır. O halde mahkemece, dahili davalı SGK vekilinin ihbar tebliğ tarihi 26.09.2011 tarihinden itibaren faizden sorumlu tutulması gerekirken, yazılı şekilde 09.11.2009 tarihinin esas alınması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.*” 17. HD E. 2016/9788, K. 2017/8295, 28.09.2017 (Corpus).

Ancak tazminat ödeme borcunun her halde hasarın ihbarından itibaren 45 gün sonra muaccel olacağı öngörülmüştür. Yukarıda bahse konu edildiği üzere⁶⁶ TTK m. 1427/2'nin son cümlesi dahilinde sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı incelemenin geciktiği hallerde süre işlemeyecektir. Sürenin başlamasına ya da işlemesine engel olan durumun ortadan kalması akabinde ilgili hükümde öngörülen şekilde incelemenin tamamlanması ya da azami sürenin ikmal neticesinde muacceliyet gerçekleşecektir.

Sigortacının tazminat ödeme borcuna ilişkin TTK'nın 1427/3 maddesinde de; araştırmaların, 1446. maddeye göre yapılacak ihbardan başlayarak üç ay içinde tamamlanamaması halinde sigortacının, tazminattan veya bedelden mahsup edilmek üzere, taraflarca kararlaştırılacak ya da tarafların anlaşamaması durumunda mahkemece yaptırılacak ön ekspertiz sonucuna göre süratle tespit edilecek hasar miktarının veya bedelin en az yüzde ellisini avans olarak ödemesi gerektiği hüküm altına alınmıştır⁶⁷. Riziko gerçekleşince kayıpları bir an önce gidermek ve eski düzeni tesis etmek oldukça önemlidir. Anılan hüküm dahilinde de avans ödemesiyle mağduriyetin bir an önce giderilmesi amaçlanmıştır⁶⁸. Düzenleme uyarınca ödenecek avans, daha sonra sigortacının ödemesi gereken tazminat miktarı kesinleşince, asıl tutardan mahsup edilecek ve sigorta ettiren sadece aradaki fark kadar ödeme yapacaktır. Uygulamada ise genellikle sigortacıların tazminat bedeli kesinleşene kadar avans ödemesi yapmaktan kaçındıkları görülmektedir. Zira avans ödemesi sonrasında sigortacının ödeme yükümlülüğünün mevcut olmadığı veya ortadan kalktığı belirlenirse verilen avansın geri istenmesi söz konusu olacaktır⁶⁹. Geçerli olmayan, tahakkuk etmemiş ya da varlığı sona eren bir sebebe veya borçlu olunmayan şeyin hataen verilmesine dayalı olarak haklı bir sebep olmaksızın sigortacı aleyhine zenginleşen sigortalının, fazlaya ilişkin almış olduğu avans bedelinin TBK m. 77 ve devamı maddelerine konu sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre istenmesi mümkündür. İade edilecek zenginleşmenin hesaplanması (zenginleşmeye esas tarih, zenginleştirmeyi oluşturan ilk değer, faiz, giderler vb.) zenginleşenin iyi niyetli olup olmadığına göre genel hükümler dahilinde belirlenecektir⁷⁰. Temerrüde ilişkin olarak TBK m. 117/2'de, sebepsiz zenginleşmede, zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlunun temerrüde düşeceğine, ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hallerde temerrüt için bildirim şartının aranmadığına yer verilmiştir⁷¹. Bu düzenlemeler ışığında TTK m. 1427/3 kapsamında ödenen avans bedelinin ve temerrüt faizinin geri istenmesi söz konusu olacaktır.

66 Bkz: dpnt:58.

67 Düzenlemenin eleştirisi için bkz: Ünan (n 2) 285 vd.

68 İlgili hükümde avans ödemesinin hukuki niteliğine ilişkin bir açıklığa yer verilmemiştir. Bu hususta *Vural*, sigorta ettirenin avans ödemesi talebiyle ulaşmak istediği sonucun bir miktar paranın kendisine bir an önce ödenmesi olduğu gözetildiğinde, avans ödemesinin ihtiyati tedbirin bir alt türü olan eda tedbiri niteliği taşıdığını ileri sürmektedir. Tartışmalar için bkz: Vural Seven, "Türk Ticaret Kanunu'nun 1427. Maddesinin 3. Fıkrası Kapsamında Sigortacıdan Talep Edilen Avans Ödemesinin Hukuki Niteliği" (2022) 87 (2) İzmir Barosu Dergisi 419, 433.

69 Ünan (n 2) 288.

70 Eren (n 5) 839, 890 vd.

71 "...Dava tarihinde yürürlükte bulunan 6098 Sayılı TBK'nun 117/2. maddesi uyarınca sebepsiz zenginleşmede, zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hallerde temerrüt için bildirim şarttır. Somut olayda, hükmedilen miktara ödeme tarihlerinden itibaren faiz yürütülmesine karar verilmiş, borçlunun temerrüdü açısından anılan Yasa hükmü uyarınca davalının, sebepsiz zenginleşmede iyiniyetli olup olmadığı ve dolayısıyla temerrüt yönünden bildirim gerekip gerekmediği hususları üzerinde durulup tartışılmamıştır. Eksik

III-SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE FAİZ

Sigorta sözleşmelerinde faiz hususunda anapara faizinden ziyade, sözleşmenin âkit taraflarını oluşturanların edim yükümlülüklerini ifa etmemesi ya da ifada gecikmesi halinde söz konusu olacak temerrüt faizi önem arz etmektedir. Nitekim yukarıda sigorta sözleşmelerinde muacceliyet ve temerrüde ilişkin yapılan detaylı açıklamalar dahilinde, bu kısımda da esas itibarıyla temerrüt faizine yer verilmiştir.

Sigorta sözleşmesinde temerrüt faizinin gündeme geldiği en önemli hal, uygulamada uyumsuzlukların da büyük bir kısmına sebebiyet veren sigortacının tazminat ödeme borcundan kaynaklanmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nda sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri kapsamında detaylı bir şekilde düzenlenen ve sigorta sözleşmelerinde temerrüt faizinin doğumuna neden olan bir diğer husus da sigorta ettirenin prim ödeme borcudur. Bu kapsamda gerek sigorta primi gerekse sigorta tazminatı açısından söz konusu olan temerrüt faizinin niteliği aşağıda incelenmiştir.

A. SİGORTA PRİMİ AÇISINDAN

Sigorta sözleşmesi iki taraflı bir özel hukuk sözleşmesi olması hasebiyle kit taraflardan birini sigorta şirketi, diğerini prim ödeme borcunu üstlenen sigorta ettiren teşkil etmektedir. 5684 sayılı SK'nın 3. maddesinin birinci fıkrasında, Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması ve sigortacılık işlemleri ile bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında herhangi başka bir iş ile iştigal etmemesi şart koşulmuştur⁷². TTK'nın ticaret şirketlerini belirleyen 124. maddesi dahilinde gerek anonim şirket gerekse kooperatif⁷³ niteliği arz eden sigorta şirketleri tacir sıfatını haizdir⁷⁴. Sigorta sözleşmesinde

inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmediğinden hükmün bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 6. HD, E 2015/15866 K 2016/7513, 26.04.2016 (Corpus).

72 Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, *Sigortacılık Kanunu Şerhi* (1. Baskı, On İki Levha 2012) 23 vd.

73 6762 sayılı eTTK'nin 1969 yılında ilga edilen 485. maddesine göre kooperatifler ticaret şirketi olarak kabul edilirken; 1969 yılında kabul edilen 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesinde kooperatifler bu defa teşekkül olarak tanımlanmıştır. Ancak eTTK'nin 136. maddesinde ticaret şirketleri arasında kooperatiflerin yer almayışı, doktrinde uzunca süre kooperatiflerin tacir olup olmadığı sorusu başta olmaz üzere birçok tartışma konusunu beraberinde getirmiştir. 2004 yılında Kooperatifler Kanunu'nda yer alan “teşekkül” ibaresi kaldırılmış ve 6102 sayılı TTK'de 124. maddede kooperatifler de ticaret şirketi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Kanununun 16. maddesinin birinci fıkrasında tüzel kişi tacirler tek tek sayılmış ve bunların arasında ticaret şirketleri de zikredilmiştir. Ancak buna rağmen, 15. Hukuk Dairesinin E 2014/2787 K 2014/5195, 15.09.2014 tarihli içtihadında olduğu gibi, Yargıtay muhtelif kararlarında kökleşmiş eski içtihatlarına dayanarak bilhassa yapı kooperatiflerini tacir olarak kabul etmemiştir. Buna karşın, Yargıtay'ın E 2020/2 K 2021/3, 12.11.2021 tarihli İBBGK Kararı (<<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220401-16.pdf>> Erişim Tarihi 20 Ocak 2023) çerçevesinde kooperatiflerin tacir niteliği kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Sema Aydın ve Hasan Ali Kaplan, “Yargıtay'ın 12.11.2021 tarihli ve 2020/2 E., 2021/3 K. Sayılı İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı Çerçevesinde Kooperatiflerin Tacir Niteliği” (2022) 3(1) NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 193, 194; Nurdan Orbay Ortaç ve Ozan Can, “Yapı Kooperatiflerinin Tacir Sıfatı Olup Olmadığı Sorusu Bağlamında Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 15.09.2014 Tarih, 2014/2787 Esas ve 2014/5195 Karar Sayılı Kararının Eleştirisi” (2016) 32(3) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 79, 91,92; Reha Poroy, Ünal Tekinalp, Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I* (13. Bası, Vedat 2014) 89; Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2016) 7; Oruç Hami Şener, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku* (4. Bası, Seçkin 2019) 108.

74 5363 sayılı Tarım Sigortalar Kanunu kapsamında, risklerin teminat altına alınması, standart sigorta poliçelerinin belirlenmesi, hasar organizasyonları, aktüerya çalışmaları, tazminat ödemelerinin yapılması, reasürans teminatının

prim ödeme yükümlüsü olan karşı âkit sigorta ettiren, gerçek ya da tüzel kişi olabileceği gibi tacir sıfatını da taşıyabilir. Bununla birlikte TTK m. 3'deki genel düzenlemeden bağımsız olarak, sigorta ettirenin tacir sıfatında olmadığı, sigorta sözleşmesinin sadece sigorta şirketi açısından ticari iş niteliği arz ettiği hallerde dahi, mezkur Kanununun 19. maddesi nedeniyle, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, sözleşmenin tacir sıfatını taşımayan diğer tarafı (sigorta ettiren) için de sigorta sözleşmesi ticari iş olarak kabul edilecektir. Öte yandan sigorta ettirenin TKHK kapsamından ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket ettiği hallerde (TKHK m. 3/1 (k)) tüketici sıfatı söz konusu olacaktır. Nitekim TKHK m. 3/1 (l)'de tüketici işlemi; *mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi*, ifade etmek üzere kaleme alınmıştır. Bu nedenle, sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettiren, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla sigorta sözleşmesi akdetmekteyse gerçek veya tüzel kişi olması fark etmeksizin⁷⁵ tüketici olarak da kabul edilecektir.

Belirtilen tespitler dahilinde, sigorta prim borcunun ödenmesinde temerrüde düşen sigorta ettiren, uyuşmazlık konusu ticari bir iş söz konusu olduğundan (gerek TTK m. 3 hükmü gerekse taraflardan biri için ticari iş niteliğinde olan sigorta sözleşmesi diğer taraf için de TTK m. 19/2 gereği ticari sayılacağından) gereğinde sözleşmenin tacir olmayan borçlu tarafı (sigorta ettiren) olarak 3095 sayılı Kanun m. 2/2 uyarınca sigortacının açık talebiyle kısa vadeli avanslar için uygulanan faiz oranına göre temerrüt faizi ödemek zorunda kalacaktır.

Temerrüt faiz oranı, sigorta prim borcuna ilişkin temerrüdün düzenlendiği TTK m. 1434 kapsamında öngörülmediğinden, sigorta sözleşmesinde bu oranın taraflarca belirlenmesine engel bir durum yoktur⁷⁶. Ancak sigorta ettirenin tüketici sıfatını haiz olduğu hallerde, 6102 sayılı TTK'nın 8. maddesinin 3. fıkrası ile tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklı tutulduğundan, sigortacı avans faizi talep edememelidir. Nitekim taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu hukuki işlemler ve sözleşmeler tacir için de tüketici işlemi sayıldığından, ticari işlere dair hükümlerin uygulanması söz konusu olmayacaktır⁷⁷.

sağlanması, tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve izlenmesi ile diğer teknik hizmetlerin yürütülmesi amacıyla kurulan tüzel kişiliği haiz Tarım Sigortaları Havuzu, 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu kapsamında sigorta ve reasürans teminatı sunmak üzere Hazine ve Maliye Bakanlığı nezdinde kurulan kamu tüzel kişiliğini haiz Doğal Afet Sigortaları Kurumu gibi Türk Ticaret Kanunu anlamında sigorta teminatı sunan kurum ve kuruluşlar da, kendi özel mevzuatlarına ilişkin istisna hükümleri haricinde sigorta hukuku bağlamında TTK hükümlerine tabidir.

75 Tüzel kişilerin ve ticari şirketlerin hangi hallerde tüketici sıfatını taşıyacaklarına ilişkin değerlendirme için bkz: yuk dpt 9.

76 Ayli, (n 6) 87; Rayegan Kender, "Prim Ödeme Borcu" (1996) 10 (1-3) Hukuk Araştırmaları 753, 754.

77 6502 sayılı TKHK kapsamında hakkında özel faiz sınırlaması olmayan tüketici sözleşmelerinde 6502 sayılı TKHK m. 83/1 düzenlemesi gereğince TKHK'da hüküm bulunmayan hallerde, genel hükümlere göre uyuşmazlığın çözümü gerekli olduğundan, TBK hükümleri uygulanacaktır. Nitekim 6098 sayılı TBK ile temel ilke olarak, gerek anapara faizi gerekse temerrüt faizi oranlarına üst sınır getirilmiştir. Kanaatimizce, TBK ile getirilen sınırlamalar 6502 sayılı TKHK kapsamındaki tüketici işlemleri anapara ve temerrüt faizlerini de sınırlamaktadır. Kanun koyucu tarafından adi iş, ticari iş, tüketici işlemi ayrımının benimsendiği dikkate alındığında, tüketici işleminin söz konusu olduğu sigorta sözleşmelerinde gerek TTK m. 3 gerekse 19/2 dahilinde tacir ile tüketici arasındaki ilişkinin özellikle tüketici açısından "ticari iş" sayılması engellenmiştir. Bu hallerde TBK'nın 88 ve 120. maddesindeki faiz sınırlamalarının tüketicinin

B. SİGORTA TAZMİNATI BAKIMINDAN

Sigorta sözleşmesinden kaynaklı, sigortacıya yöneltilebilecek tazminat talepleri de Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili düzenlemeleri kapsamında ticari iş sayıldığından, tazminat alacaklısının avans faizi isteyebilmesi imkan dahilindedir. Ancak sigortacının ödeyeceği tazminatın sigorta türlerine göre özellik arz ettiği hallerde faiz meselesi de çeşitli açılardan farklılaşabilecektir⁷⁸.

Sigortacının edim şekli dikkate alınarak yapılan zarar ve meblağ sigortası ayırımında, zarar sigortaları, sigorta menfaatinin ilgili olduğu konuya göre mal sigortaları ve malvarlığı sigortaları olarak kendi içinde ikiye ayrılmaktadır⁷⁹. Sigortalının bir mal üzerindeki menfaatinin teminat altına alındığı mal sigortalarında, malın kendisinden ziyade, mal üzerindeki meşru menfaat sigorta edilmektedir⁸⁰. Malvarlığı sigortaları ise, sigortalının malvarlığının belli bazı tehlikelerin mali sonuçlarına karşı korunduğu sigortalardır⁸¹. TTK m. 1473-1486 hükümleri arasında düzenlenen ve bir malvarlığı sigortası niteliği arz eden sorumluluk sigortaları ise sigortalının malvarlığını üçüncü şahısların sorumluluk taleplerine ve bu taleplere bağlı olarak açılacak davaların ekonomik sonuçlarına karşı koruma amacı taşıyan ve malvarlığının pasifinin artışını önleyen bir sigortadır⁸². Bu nedenle,

korunması için uygulanması gerekecektir. Bkz:

Serkan Ayan, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü" (2010) 12 (Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 717, 780,781; Şen ve Şen (n 18) 470; Göktürk (n 7) 41-42; Demir, (n 16) 229; Mustafa Serhat ŞEN ve Mustafa Kamil ŞEN, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Faiz Hükümleri Ve Sınırları Tüketici İşlemlerinde Faiz" (2019) 0(38) TAAD 201, 226 vd.

78 Sigorta sözleşmesi kapsamında, zarar-meblağ sigortası temel ayırımına ilişkin hukuki ilkeler ve sigorta sözleşmesiyle teminat altına alınan riske ve sigorta sözleşmesinin konusuna göre, sigortacı; mal/eşya zararları, kâr mahrumiyeti ve değer kaybı gibi dolaylı zararlar, manevi zarar, maluliyet tazminatı (daimi/geçici iş göremezlik, bakıcı gideri, tedavi gideri), ölüm halinde defin gideri, destekten yoksun kalma tazminatı, sağlık giderleri, hastalık tazminatı veya öngörülen başka bir meblağın ödenmesi gibi çeşitli tazminat talepleriyle karşı karşıya kalabilir. Her bir tazminatın hukuki sebebi, ödenecek kişiyle sigortacı arasındaki hukuki ilişkinin mahiyeti bu anlamda uygulanacak faizin niteliğini belirleyici etkiye sahip olacaktır.

79 Kemal Şenocak, *Mesleki Sorumluluk Sigortası* (Turhan 2009) 17-18; Can (n 39) 54 vd.

80 Kemal Şenocak, *Hukuki Himaye Sigortası* (Dayımlarlı 1993) 83-84.

81 Zarar sigortalarında sigortalanan hususun, sigortalı malvarlığına dahil bir değer mi; yoksa onun bu değere ilişkin menfaati mi olduğuna ilişkin *Möller* ile *Koenig* arasındaki doktrinsel tartışma, zarar sigortalının *mal sigortası ve malvarlığı sigortası* olmak üzere ikili bir tasnife tabi tutulmasına neden olmuştur. Bu kapsamda *Koenig*, zarar sigortası ile sigortalanan bazı şeyler ile sigortalı arasında mevcut olan menfaat ilişkisinin her zaman somut olarak belirlenmesinin mümkün olmadığından hareketle, *Möller*'in zarar sigortalarında sigortalanan hususun menfaat olduğu şeklindeki görüşüne katılmayarak, bu gruba giren sigorta türlerinin malvarlığı sigortaları başlığı altında toplanması gerektiğine işaret etmiştir (Bkz: Willy Koenig, "Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi" (Çev: Fırat Öztan) (1969) 5 (1) BATİDER 46, 49). Diğer taraftan *Möller*, menfaat ilişkisinin tespitine yönelik yaşanan zorluğu menfaat teorisinin terk edilmesini gerektirecek bir sebep olarak görmemiş ve bu kapsamda zarar sigortalılarını *aktif ve pasif* sigortası olarak ikiye ayırmış; *Koenig*'in malvarlığı sigortası başlığı altında açıklamaya çalıştığı sigorta türlerini de pasif sigortası kavramına dahil etmiştir. (Bkz: Hans Möller, "Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi" (Çev: Fırat Öztan) (1967) 4(2), BATİDER 225, 260).

82 Sorumluluk sigortası bir aktif değer sigortası olmayıp, pasif sigortası niteliği arz eder. Çünkü bu sigortada, sigorta ettirenin malvarlığındaki aktif veya aktifte gelecek herhangi bir zarar söz konusu olmayıp, ilerde ortaya çıkacak ya da baştan mevcut olup da sonradan artacak olan muhtemel zararlar (borçlanmalar) diğer bir ifadeyle pasifler, sigorta teminatı altına alınmaktadır. Zarar sigortası niteliğinde olan sorumluluk sigortalıları, üçüncü kişilerin uğradıkları gerçek zararın giderilmesini amaçlar ve bu kapsamda üçüncü kişinin yaralanması yahut ölümü sonucu oluşan *cismani zararları, destekten yoksun kalma tazminatlarını* teminat altına alırken; diğer taraftan sigorta ettirenin eylemi sonucu oluşan riziko ile üçüncü kişinin malvarlığı içinde belirli bir eşyada hasar meydana gelmişse, aynen mal sigortalarında olduğu gibi *eşyaya yönelik gerçek zararları* da sigorta güvencesi altına alır. Mertol Can, "Yeni Değer Sigortası" Ali Bozer'e Armağan

sorumluluk sigortalarında sigortalanan menfaat mağdurun değil, doğrudan doğruya sigorta ettirenindir. Sorumluluk sigortalarında sigorta değerinin varlığına ve tespitine ilişkin doktrindeki tartışmaları⁸³ bir kenara koymakla birlikte, mağdurun poliçe teminat limiti dahilinde, TTK'nın 1478. maddesi kapsamında doğrudan doğruya sigorta şirketine başvurabilmesi, sorumluluk sigortasını üçüncü kişi yararına sözleşme haline getirmemektedir⁸⁴.

Sigorta tazminatına ilişkin bahse konu değerlendirmeler çerçevesinde, poliçe teminat limiti ve sigorta sözleşmesine konu menfaat değerinde meydana gelen zarar dahilinde, tazminat ödemesi yapmayan sigortacı, sigortalının talebine bağlı olarak ticari temerrüt faizi ödemek zorundadır. Buna karşın üçüncü kişilerin maruz kaldığı zararlar nedeniyle doğacak sorumluluğun sigorta edildiği sorumluluk sigortalarında, tazminat talebinin hukuki sebebi, uyumsuzluk konusu poliçelerin niteliği gereği genellikle haksız fiile dayanabilmektedir. Bu hallerde söz konusu işin adi iş sayılması ve sigorta şirketinden adi işlere ilişkin temerrüt faizi istenmesi gerekir. Ancak bilhassa sorumluluk sigortalarında sigortacının sorumluluğu, sigortalısının üçüncü kişilere karşı sorumluluğu nispetinde belirlendiğinden⁸⁵, faiz türünün tespitinde de söz konusu ilişkinin niteliği önem arz edecektir. Bu minvalde, meseleyi somutlaştırmak gerekirse tacir sıfatını haiz olmayan bir kişinin aracıyla, bir ticari işletmeye verdiği zarar karşılığında ödeyeceği tazminat borcunda temerrüde düşmesi halinde, zarara sebebiyet veren sigortalının sorumluluğunu üstlenen sigortacının ödeyeceği temerrüt faizinin 3095 sayılı Kanununun 2/1 maddesine göre hesaplanması gerekir⁸⁶. Buna karşın söz konusu örnekte, zarara ticari aracın neden olması halinde, gerek mağdur gerek fail bakımından haksız fiilin TTK m. 3 kapsamında ticari iş niteliği taşıması nedeniyle, hatta TTK'da düzenlenen çatma gibi haksız fiil hallerinde dahi, mağdurun ödeyeceği temerrüt faizi nispetinde sigortacı da avans faizinden sorumlu olacaktır⁸⁷. Öte yandan sorumluluğun haksız fiilden ziyade sözleşmeden kaynaklandığı sorumluluk

(BTHAE 1998) 167, 179; Rayegan Kender, "Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri" Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III Sigorta Semineri, Bildiriler ve Tartışmalar (1977) 9.

83 Doktrinde bir görüşe göre, sorumluluk sigortasında, belirli bir sigorta değeri sigorta güvencesi altına alınmadığından ve bu tür sigortalarda malvarlığının tümünün belirli rizikolara karşı güvence altına alma amacı güdüldüğünden, aktif değer sigortasına has bir niteliği olan sigorta değeri, bu tür sigortada yer almayacak ve dolayısıyla bunun sonucu olarak da bu tür sigortalarda aşkın ve eksik (menfaat değeri altında) sigorta ilkeleri de uygulanmayacaktır (Bkz: Yaşar Karayalçın, *Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları* (Güzel İstanbul Matbaası 1960) 54; Işıl Ulaş, *Uygulamalı Sigorta Hukuku, Mal ve Sorumluluk Sigortaları* (6. Baskı, Turhan 2007) 651). Şenocak'a göre ise sorumluluk sigortalarında sigorta değeri, sigorta ettirenin kendisine cebri icra yoluyla müracaat edilen serbest malvarlığı göz önüne alınarak tespit edilebilir. Üçüncü kişi, sigorta ettirenin sadece cebri icraya tabi olan değerlerine el koyabileceğinden, sigorta ettiren de yalnızca malvarlığının tehlikeye maruz kalan bu kısmını güvence altına almak isteyecektir. Dolayısıyla sorumluluk sigortasında da sigorta değerinin var olduğu kabul edilmelidir. Karşı görüşün ileri sürdüğü, sigorta değeri ve ikame değerinin miktarının rakam olarak net bir şekilde belirlenemeyeceği itirazı haklı olmakla birlikte, bu husus sorumluluk sigortasında sigorta değerinin mevcut olmadığını göstermez. Aynı şekilde bu tür sigortada, sigorta değerinin sonsuz büyüklükte olması sigorta değerinin inkarına da delil teşkil etmez. Bkz: Şenocak (n 79) 67.

84 Üçüncü şahsın sigortacıya başvurma imkanına sahip olması, sorumluluk sigortalarının üçüncü kişi lehine sözleşme biçiminde nitelendirilmesi sonucunu doğurmaz, çünkü üçüncü şahsın bu hakkı kanundan doğmaktadır. Üçüncü kişiye tanınan bu hak sosyal amaç sebebiyle himaye edilmektedir. Bkz: Ali Bozer, *Sigorta Hukuku* (2. Baskı, BTHAE 2007) 131.

85 Şenocak (n 80) 172.

86 Arkan (n 8) 85.

87 "Davacılar vekilince temerrüt faizi olarak avans faizi istenilmiş, mahkemece yasal faize hükmedilmiştir. Oysa **davalının sorumluluğunu üstlendiği, zarara neden olan araç ticari araç olup davada temerrüt faizi olarak avans faize hükmedilmesi gerekirken yasal faize hükmedilmesi doğru değildir.**" Yargıtay 17. HD E 2015/16926 K 2018/9930,

sigortalarında, sigortalı ile zarara maruz kalan kalan üçüncü kişiler arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut olduğu hallerde, TTK'nın 19/2 hükmünün uygulanması gündeme gelecektir. Zira tacir sıfatını haiz mimarın akdettiği eser sözleşmesine aykırılık nedeniyle ödeyeceği tazminat bakımından, mesleki sorumluluk sigortasını akdeden sigorta şirketi avans faizinden sorumlu olabilecektir.

IV. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE AŞKIN (MUNZAM) ZARAR

Para borçlarında borçlunun temerrüdü nedeniyle alacaklının uğradığı zararın, hükmedilen temerrüt faizinden fazla olduğu hallerde, aşkın (munzam=ek zarar=Weiterer Schaden) zarar söz konusudur. Bilhassa yüksek enflasyon, döviz artışı vb. piyasa koşulları nedeniyle sigorta sözleşmelerinde, özellikle sigortacının ödediği tazminatın ve temerrüt faizinin, sigortalının uğramış olduğu gerçek zarar miktarının gerisinde kalması olasıdır. Nitekim ülkemizde de hali hazırda yaşanan yüksek enflasyonun neden olduğu para değerindeki düşüşün temerrüt faizinden fazla olduğu hallerde, enflasyonun aşkın zarar olup olmadığı doktrin ve uygulamada tartışılmalı bir mesele olmuştur⁸⁸.

Temerrüt faizi, para borçlarında temerrüdün doğrudan doğruya kanundan kaynaklanan bir sonucu ve kusursuz bir sorumluluk halidir. Temerrüt faizi için belirtildiği üzere alacaklının zararı veya borçlunun kusuru da şart değildir. Buna karşın aşkın zarar ancak bazı şartların bir arada bulunması halinde talep edilebilir⁸⁹.

Aşkın zararın tazmininin istenebilmesi için öncelikle bir para borcunun olması gerekir. Zira, aşkın zararın talebi sadece para borçları için mümkündür. Para borcunun kaynağı ise önemli değildir. Bu anlamda haksız fiil, sebepsiz zenginleşme, vekaletsiz iş görme veya bir sözleşmeden (sigorta sözleşmesi) doğan para borcunda borçlunun temerrüde düşmüş olması yeterlidir⁹⁰.

Aşkın zararın tazmini için aranan şartlardan ikincisi ise TBK m. 122/1 de ifadesini bulan alacaklının temerrüt faizi ile karşılanamayan, onu aşan bir zarara uğramış olmasıdır. Bu halde, alacaklı, toplam zararının temerrüt faizinden yüksek olduğunu ispatlarsa, hem temerrüt faizini hem de bunun üzerindeki aşkın zararı birlikte veya ayrı ayrı isteyebilir. Temerrüt faizinin daha önce alınmış olması

31.10.2018. Benzer şekilde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da, "Trafik kazalarından doğan destekten yoksun kalma zararlarının tazmini davalarında faizin niteliği yargısal uygulamalarda, zarar veren aracın niteliğine göre belirlenmektedir. Eğer zarar veren araç ticari bir araç ise ticari faiz, araç ticari değilse yasal faiz kabul edilmiştir." şeklindeki E 2022(17)4-170 K 2022/698, 18.05.2022 tarihli kararında bilhassa haksız fiil sonucu gerek zarara sebep olan sigortalının gerekse onun adına sigortacının ödeyeceği faizin niteliğinin aracın niteliğine göre belirlenmesi gerektiğine hükmetmiştir (Corpus).

88 Tartışmalar için bkz: Eren (n 5) 1107; Mehmet Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar" (2022) 12 (2) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1069, 1080.

89 Nami Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar* (Kazancı Yayıncılık 1992) 188.

90 Uygulama ve doktrinde aşkın zararın ağırlıklı olarak müspet zararı ifade ettiği kabul edilmektedir. Para borcunun zamanında ifa edilmemesinden kaynaklanan ve temerrüt faizi ile karşılanamayan eksilme şeklinde ortaya çıkan aşkın zararın tazmini ile elde edilmek istenen amaç alacaklının ifa için öngörülen zamana yönelik menfaatine kavuşmasını sağlamaktır. Bu nedenle TBK m. 122'ye konu teşkil eden zararı karşılamak üzere kullanılan müspet zarar ifadesinin bu şekilde anlaşılması gerektiği belirtilmektedir. Bkz. Ayrancı (n 21) 116; Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (23. Baskı Beta 2012) 376; Kılıçoğlu (n 5) 702-703.

halinde aşkın zarar için müstakil bir dava da açabilir⁹¹. Nitekim Yargıtayın yerleşik içtihatlarında da aşkın zararın asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borç olduğu kabul edilmektedir⁹².

Aşkın zararın tazmini için bir diğer şart da, zararlar borçlunun temerrüdü arasında uygun illiyet bağının varlığıdır. Alacaklının uğradığını iddia ettiği zararlar borçlunun temerrüdü arasında hiçbir illiyet bağı yoksa ya da illiyet bağı kurulabilmekle beraber uygunluk niteliğini haiz olmayan, salt mantıki bir illiyet bağı mevcut ise, aşkın zarardan sorumluluk söz konusu olmayacaktır⁹³.

Borçlunun temerrüde düşmesi veya temerrüt faizi ödemesi için kusur şart değilken, aşkın zarar bakımından kusur, zorunlu bir unsurdur. TBK m. 122 alacaklı yararına bir kusur karinesi kabul etmiştir. Buna göre alacaklı, borçlunun temerrüde düşmekte kusurlu olduğunu ispatla yükümlü değildir; borçlunun kusurlu olduğu varsayılmaktadır. Borçlunun sorumluluktan kurtulması kendisinin temerrüde düşmekte hiçbir kusurunun bulunmadığını ispatlamasına bağlıdır. Bu bağlamda Yargıtay içtihatlarına da konu edildiği üzere temerrüde düştükten sonraki aşamada yargılamanın uzaması vb. nedenlerden dolayı davalıya kusur atfedilmesi doğru değildir⁹⁴.

Yüksek enflasyonun sebep olduğu para değerindeki düşmenin temerrüt faizinden fazla olması halinde, enflasyonun aşkın zarar olarak kabul edilip edilmeyeceği açıklanan hususlar dahilinde önem arz etmektedir. Zira bir görüşe göre, paranın alım gücünün azalması sebebiyle alacaklının uğradığı zarar aşkın zarar olarak değerlendirilmelidir. Hatta bu konuda alacaklı lehine fiili bir karinenin varlığı kabul edilmelidir. Alacaklının, temerrüdün gerçekleştiği tarihle ödemenin yapıldığı tarih arasında paranın alım gücünde azalma meydana geldiğini gösteren delilleri ibraz etmesi, bir anlamda aşkın zararının varlığını soyut olarak ispatlanması, tazminat istemi için yeterli sayılmalıdır⁹⁵. Öte yandan diğer bir görüşe göre, enflasyon sebebiyle meydana gelen ve paranın alım gücünün azalması şeklinde ortaya çıkan değer kayıplarının aşkın zarar olarak kabul edilmesi; alacaklının evvela temerrüt faizini

91 Eren (n 5) 1108.

92 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun E 2017/18-2800 K 2021/1629, 09.12.2021 tarihli kararında; "818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 105. maddesi, kaynağı ne olursa olsun, temerrüt faizi yürütülebilir nitelikte olmak koşuluyla bütün para borçlarında uygulanma olanağına sahiptir. Borcun dayanağı haksız fiil, sözleşme, sebepsiz zenginleşme, kanun, vekâletsiz iş görme olabilir. Bu bağlamda hemen belirtilmelidir ki munzam zarar borcunun hukuki sebebi, asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuki aykırılıktır. O nedenle, borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü (BK m. 105), asıl borç ve temerrüt faizi yükümlülüğünden tamamen farklı, temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar zaman içinde artarak devam eden, asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borçtur." niteliğindeki değerlendirmeye bu hususa açık bir şekilde yer verilmiştir. Ayrca, Yargıtay 3. HD, E 2020/10700 K 2021/10183, 18.10.2021; Yargıtay 11. HD E 2016/12086 K 2018/5488, 20.09.2018; Yargıtay 15. HD, E 2018/3499 K 2018/4739, 28.11.2018; Yargıtay 15. HD, E 2020/967 K 2021/859, 15.03.2021, kararlarında da bu yönde istikrar olduğu görülmektedir (Corpus).

93 Eren (n 5) 1108; Ayrancı (n 21) 138 vd.; Hüseyin Altaş, "Munzam Zararda İspat Sorunu" (2001) 50 (1) AÜHFHD 121, 123; Kılıçoğlu (n 5) 707.

94 "Davacının bu alacağını geç tahsil etmesi yargılamanın uzamasından doğmakta olup, bundan dolayı davalıya atfedilecek bir kusur bulunmamaktadır. Bu durumda, davada munzam zarar istenmesinin koşulları bulunmamaktadır..." Yargıtay 13. HD E 1994/8904 K 1994/10313, 22.11.1994 (Corpus).

95 Barlas (n 89) 212-213; Gökhan Önderi, "Para Borçlarında Borçlu Temerrüdü Halinde Alacaklının Munzam Zararının Tazminini İsteyebilmesi Konusundaki Yargıtay Uygulaması" (2013) 87 (2) İBD 274, 294; Hakan Albaş, *Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği* (BK m. 105) (Seçkin 2004) 180-181; Sermet Akman, "Karşılaştırmalı Olarak Alman ve İsviçre Hukuklarında Yüksek Oranlı Enflasyonun Para Borçlarına Etkisi ile Bu Konudaki Yargıtay Kararları" (1989) 3(10-12) İstanbul Barosu Dergisi 624, 635.

aşan bir zarara uğramış olduğunu ve bunun miktarını ispatlamasına, ayrıca parayı zamanında elde etmiş olsaydı onu değer kaybından etkilenmeyecek biçimde değerlendirebileceğini kanıtlamasına bağlanmıştır. Bu görüş dahilinde, aşkın zararın soyut biçimde ispatının yeterli olmayıp, somut, açık ve net delillerle ispat şartı aranmaktadır⁹⁶.

Uygulamada Yargıtay uzunca bir süre alacaklının aşkın zararını enflasyon veya döviz artışı gibi soyut ve genel piyasa koşulları ile ispat edemeyeceği, bireysel nitelikteki zararın somut olarak delillendirilmesi ve ispatı gerektiği yönünde karar vermiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin 21.12.2017 gün ve 2014/2267 sayılı bireysel bir başvuru üzerine verdiği kararı⁹⁷ sonrasında ağırlıklı olarak görüş ve içtihat değişikliğine gitmiştir. Doktrindeki hakim görüşle örtüşen bazı kararları bulunmakla birlikte Yargıtay, artık aşkın zarar taleplerinde soyut ispatın yeterli olduğunu, enflasyon olgusu dikkate alınarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizden fazla olması halinde aşkın zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiğini benimsemiştir⁹⁸. Buna karşın Yüksek Mahkeme'nin aksi yönde içtihatlarının⁹⁹ varlığı da dikkate alınarak fahiş enflasyon sebebiyle hukuki yollara başvuracak kimselerin tereddütlerinin giderilebilmesi, hukuki güvenliğin ve yeknesaklığın sağlanması adına bir içtihat birlikteliğine gerek duyulmaktadır.

Sigorta sözleşmeleri açısından da, borçlunun kusuru ve aşkın zararın ispatı bilhassa sigortacının tazminat yükümlülüğü bakımından önem arz etmektedir. Nitekim sigorta ettirenin prim borcunu

96 Akçaal (n 88) 1081; Ayrancı (n 21) 148; Altaş (n 93) 126; Namık Kemal Uyanık, "Aşkın Zarar ve Hesaplanması" (2018) 92(4) İstanbul Barosu Dergisi 116, 128.

97 Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararında ; "...konu uyumsuzlukta, başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi ve olağan dışı bir külfet yüklediği, bu tesbite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine değerlendirilip mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine ve yeniden yargılamanın yapılmasına karar verilmiş olup munzam zararın soyut ispatının yeterli olduğu..." yönünde bir değerlendirme yapılarak ihlal kararı verilmiştir. Akçaal'ın belirttiği üzere Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararının bundan sonraki başvurularda emsal teşkil edeceği şüphesizdir. Kararın eleştirisi ve detaylı açıklama için bkz: Akçaal (n 88) 1085.

98 "Dairemizce uzun yıllar munzam zararın varlığını davacı alacaklının somut delillerle kanıtlamak zorunda olduğu kabul edilip uygulanmış olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru sonucunda vermiş olduğu, 21.12.2017 gün ve 2014/2267 sayılı başvuru no.lu kararına konu uyumsuzlukta, başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi ve olağan dışı bir külfet yüklediği, bu tespite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine değerlendirilip mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiş olması karşısında, hak ihlâline neden olmamak düşüncesiyle munzam zararın somut delillerle kanıtlanması gerektiği uygulamasından vazgeçilmiş, gelişen ekonomik koşullar, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki adil dengenin korunması Anayasa Mahkemesinin ihlâl kararlarının bağlayıcılığı göz önünde tutularak enflasyon ve buna bağlı olarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizden fazla olması halinde munzam zararın varlığını karine olarak kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir." Yargıtay 15. HD E 2018/3765 K 2018/4907, 6.12.2018 (Corpus).

99 "Uğranılan zarar, yetkili merciin belirlediğinden fazla ve bu nedenle 105. maddeye dayanılarak munzam zarar istenecek ise, artık o merciin, zararın oranını belirlemek için kullandığı/dikkate aldığı/değerlendirdiği ölçülere ve bunların "maruf ve meşhur" oldukları olgusuna değil, davaya özgü somut vakalara dayanılması gerekir. Bunlar da, elverişli ve geçerli delillerle kanıtlanmalıdır..." Yargıtay HGK E 2017/18-2800 K 2021/1629, 9.12.2021 (Corpus).

ifasında temerrüde düşmesi ve sonuçları TTK m. 1434'te kapsamlı şekilde düzenlenmiştir. Prim borcunun sigorta tazminatına nispetle ekonomik değerinin düşüklüğü, sigorta şirketlerinin tahsilat konusundaki deneyimleri ve profesyonel ekipleri, temerrüt halinde sözleşmenin feshi ve cayma gibi sağlanan diğer hukuki olanaklar, aşkın zarar noktasında prim borcundan ziyade sigorta tazminatının tartışılmasını ön plana çıkarmaktadır. Sigorta şirketleri bazı hallerde tazminat edimlerinin ifasında neredeyse kasıtlı davranarak ödemeyi geciktirebilmektedir. Yüksek enflasyonun varlığı uzun yargılama süreleriyle birleşince, ödeme tarihinde tazminat gerçek zararı karşılamaktan çok uzak kalmaktadır. Her ne kadar sigorta şirketleri, ödenmeyen her bir talep için muallak tazminat karşılığı¹⁰⁰ ayırmak zorunda iseler de, ödenecek tutarın kanuni temerrüt faiziyle birlikte nihai olarak enflasyon karşısında değerini yitirecek olması ve bu süre zarfında ödenecek tazminatın diğer finansal araçlarda değerlendirilmesi sigorta şirketleri bakımından haksız bir kazanç oluşturmaktadır. Bu nedenle yargısal faaliyetler dahil tazminatın ödenmesi süreci bilinçli bir tercih olarak ötelenebilmektedir. Bu ise sigortanın, zararın tam ve zamanında karşılanmasına yönelik var oluş amacına aykırılık teşkil etmektedir. Hatta, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu kapsamında sigortacılık alanındaki uyuşmazlıkların daha hızlı ve etkin şekilde, düşük maliyetle çözüme kavuşturulması amacıyla Birlik¹⁰¹ nezdinde oluşturulan ve hak arama özgürlüğü noktasında sigortalılar açısından son derece önemli olan Sigorta Tahkim Komisyonu, son zamanlarda sigorta şirketleri tarafından maliyet artışına ve zarara neden olan bir sorun olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Nitekim SK m. 30/16 gereği dört ay gibi kısa bir sürede yargılama faaliyetlerini sonlandırıp uyuşmazlığı çözümlenmek zorunda olan tahkim yargılaması, hükmedilen tazminatların kısa sürede ödenmesine sebebiyet verdiği için sektörde haksız eleştirilere maruz kalmaktadır.

Bu tespitler dahilinde, kanaatimizce sigorta sözleşmesinin azami iyi niyeti gerektiren bir akit olduğu gözetilerek, sigorta şirketlerinin tazminat ödenmesi hususunda yeri geldiğinde bilinçli olarak süreci uzatma eğiliminde bulunmaları borçlunun kusuru kapsamında tartışılabilir. Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararı sonrasında Yargıtay içtihatlarına da konu edildiği üzere, enflasyon ve buna bağlı olarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizden fazla olması halinde aşkın zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi ve aksinin sigorta şirketlerince ispatlanabilmesine olanak tanımak kaydıyla bu zararın sigorta şirketlerinden istenebilmesi imkan dahilindedir.

100 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 16. maddesinde sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin sigorta sözleşmelerinden doğan yükümlülükleri için, ilgili maddede belirtilen esaslara göre yeteri kadar teknik karşılık ayırmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Hükmün altıncı fıkrasında muallak tazminat karşılığı (outstanding claims/loss reserve); kayda geçmiş ancak ödenmemiş tazminat tutarları ile gerçekleşmiş ancak kayda geçmemiş tahmini tazminat tutarları ve bu tazminatlar ile ilgili yapılan gider karşılıkları ve bu tutarların yetersiz kalması durumunda yeterlilik için Müsteşarlıkça (Hazine ve Maliye Bakanlığı) belirlenen esaslar çerçevesinde ayrılan ek karşılık olarak tanımlanmıştır. Nitekim, sigortacının sözleşme kapsamına giren riskin gerçekleşmesiyle tazminat ödeme borcu doğmaktadır. Ancak bazı hallerde risk gerçekleşmesine rağmen, çeşitli nedenlerle hesap dönemi içinde tazminatın ödenmemesi söz konusu olabilir. Bu nedenlerle sigorta şirketlerinin ödenmemiş tazminatlar nedeniyle kârlarının yüksek gösterilmesinin önüne geçilmesi ve bu sayede mali bünyelerinin korunması için muallak tazminat karşılığı ayırmaları öngörülmüştür. Özer Kabukçuoğlu (n 72) 240; Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, Milli Reasürans T.A.Ş. (Ceyhan Matbaacılık 2004), s. 198.

101 SK m. 2/1-ç hükmü dahilinde Birlik, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliğini ifade etmektedir.

SONUÇ

Ticari hayatın kendine özgü dinamikleri, ticari ilişkilerin de yasal zeminde adi işlerden farklı olarak düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda ticari ilişkileri, ticari olmayan ilişkilerden ayıran ve Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan önemli bir husus ticari iş kavramıdır. Ticari iş kavramının hukuki yönü TTK'nın 3. ve 19. maddelerinde ele alınmıştır. Ticari iş kavramına bağlanan önemli sonuçlardan biri de ticari işlere uygulanacak faiz ve bilhassa temerrüt faizinde kendini göstermektedir.

TTK'nın 3. maddesi kapsamında Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen hususlar ticari iş olarak kabul edildiği ve sigorta hukuku da esas itibarıyla Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlendiğinden, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tazminat talepleri de kural olarak ticari iş kabul edilmektedir. Buna karşın, sözleşme tarafı olmayan üçüncü kişilerin tazminat taleplerinin güvence altına alındığı sorumluluk sigortalarında, borcun haksız fiilden kaynaklandığı hallerde, işin adi iş sayılması gerekecektir.

Sigorta prim borcunun ödenmesinde temerrüde düşen sigorta ettiren, uyuşmazlık konusu ticari bir iş olduğundan ve borcun kaynağı TTK m. 19/2 gereği bir sözleşmeden kaynaklandığından sigortacının açık talebiyle avans faiz oranına göre temerrüt faizi ödemek zorunda kalabilecektir. Ancak sigorta ettirenin tüketici sıfatını haiz olduğu hallerde, TTK dahilinde tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklı tutulduğundan, sigortacı avans faizi talep edememelidir. Sigorta sözleşmesine konu bir mal zararının söz konusu hallerde temerrüde düşen sigortacı ise, sigortalının talebine bağlı olarak ticari temerrüt faizi ödemek zorundadır. Tazminat talebinin hukuki sebebinin bizatihi sözleşmenin kendisinden ziyade haksız fiile dayandığı sorumluluk sigortalarında ise sigortacının sorumluluğu, sigortalısının üçüncü kişilere karşı sorumluluğu nispetinde belirlenmelidir. Haksız fiilin gerek mağdur gerek fail bakımından ticari iş niteliği taşıdığı ya da TTK'da düzenlendiği hallerde ticari işlere ilişkin faiz istenmesi mümkünken, aksi durumda adi işlere ilişkin temerrüt faizi talep edilebilmelidir.

Sigorta sözleşmesinde temerrüt faizinin söz konusu olabilmesi için muaccel hale gelen borcun, borç ilişkisine uygun olarak ifa edilmemiş olması şarttır. TBK m. 117/1'de muaccel bir borcun borçlusunun, alacaklının ihtarı ile temerrüde düşeceği düzenlenmiştir. Buna karşın TTK'da, m. 18/3'de tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürmeye yönelik izlenecek usul, m. 1434/3'te sigorta prim borcuna yönelik müteakip primlerin ödenmesinde temerrüde düşülmesi hali özel olarak düzenlenmiş; TTK m. 1427/4'de ise sigorta tazminatı açısından borcun muaccel hale gelmesiyle temerrüdün kendiliğinden gerçekleşeceği öngörüldüğünden ayrıca bir ihtarda bulunulması gerekmediği belirtilmiştir. Bununla birlikte azami iyi niyetin geçerli olduğu sigorta ilişkilerinde sigortacının rizikonun gerçekleştiğinin kendisine ihbar edilmesi son derece önemlidir. Bu kapsamda TTK m. 1446/1'de sigorta ettirene rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirme görevi yüklenmiştir. 1447. maddede de ayrı bir yükümlülük olarak, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine rizikonun gerçekleşmesinden sonra rizikonun veya kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenilecek olan her türlü bilgi ve belgenin makul süre içerisinde sağlanması gerektiği hüküm altına alınmıştır. İlgili düzenlemeler dahilinde TTK m. 1427/2'de sigortacının tazmin yükümlülüğünün muacceliyeti rizikonun gerçekleşmesini müteakip rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmiş

olması ve sigortacının edimine ilişkin araştırmaları öngörülen azami süreler içinde bitirmesi şartına bağlanmıştır.

Adi işler bakımından TBK m. 88 ve 120 hükümleri, uygulanacak faiz oranlarına ilişkin sınırlandırma getirmişken, ilgili hükümlere nazaran özel hüküm niteliği arz ettiğinden TTK m. 8/1 hükmü uyarınca ticari işlerde tarafların gerek anapara faizini gerekse temerrüt faizini serbestçe belirlemeleri olanak dahilindedir. Taraflarca herhangi bir kararlaştırma yapılmadığı durumlarda ise faiz oranları 3095 sayılı FK hükümlerine göre tespit edilecektir. Haksız fiilden doğan tazminat alacaklarında da faiz türü ve oranının önceden tespiti mümkün olmadığından alacaklının kanuni faiz oranı üzerinden anapara ve temerrüt faizini istemesi söz konusu olacaktır. Ancak yüksek enflasyonun neden olduğu para değerindeki düşüş, günümüzde %9 olarak öngörülen kanuni temerrüt faizinin ve %10,75 olarak belirlenen avans işlemlerinde uygulanan faiz oranının çok üstündedir. Bu durumda, bilhassa sigorta şirketleri dürüstlük kuralına aykırı olarak sigorta tazminatlarının ödenmesini geciktirmekte ve uyumsuzluğun yargı sürecinde çözümlenmesini tercih edebilmektedir. Hatta, sigorta tahkim yargılaması gibi kısa süren alternatif çözüm mekanizmaları dahi bu süreçte devre dışı bırakılmaya çalışılmaktadır. Hal böyleyken Anayasa Mahkemesi'nin ve Yargıtay'ın son dönem içtihatlarına konu edildiği üzere, borcun ifasında kusurlu davranan sigorta şirketlerinin, yıllar sonra ödedikleri ve gerçek zararın çok gerisinde kalan sigorta tazminatları nedeniyle aşkın zarardan da sorumlu tutulması, sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, Milli Reasürans T.A.Ş. (Ceyhan Matbaacılık 2004).
- Aday N, *Özel Hukukta Yüklenti Kavramı ve Sonuçları* (Beta 2000).
- Akcaal M, "Güncel İctihatlar Işığında Munzam Zarar" (2022) 12 (2) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1069-1099.
- Akman S, "Karşılaştırmalı Olarak Alman ve İsviçre Hukuklarında Yüksek Oranlı Enflasyonun Para Borçlarına Etkisi ile Bu Konudaki Yargıtay Kararları" (1989) 3(10-12) İstanbul Barosu Dergisi 624-636.
- Al Kılıç Ş, "Tacirler Arasındaki İhtar ve İhbarlara İlişkin 6102 sayılı TTK m. 18/3 Hükümünde Öngörülen Şekil Şartlarının Hukuki Niteliği" (2018) Türk Ticaret Kanununun 5.Yılı Sempozyumu 8-10 Kasım 2017 137-187.
- Albaş H, *Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK m. 105)* (Seçkin 2004).
- Alkin E, Yıldırım K, Özer M, *İktisada Giriş* (Anadolu Üniversitesi Yayınları 2005).
- Altaş H, "Munzam Zararda İspat Sorunu" (2001) 50 (1) AÜHFHD 121-129.
- Aral İ, "Sigorta Sözleşmelerinde Prim Ödeme Borcu", 13 (3-4) MÜHF-HAD 117-144.
- Arkan S, *Ticari İşletme Hukuku* (23. Baskı, BTHAE 2017).
- Arseven H, *Sigorta Hukuku* (2. Bası, Beta 1991).
- Arslanlı H, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri* (Fakülteler Matbaası 1960).
- Aslan Yılmaz, *Tüketici Hukuku Dersleri* (6. Baskı, Ekin 2015).
- Atamer K, "Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca 'Zarar Sigortaları'na Giriş" (2011) 27 (1)

BATİDER, 21-106.

Ayan S, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü” (2010) 12 (Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 717-793.

Aydın S ve Kaplan HA, “Yargıtay’ın 12.11.2021 tarih ve 2020/E., 2021/3 K. Sayılı İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı Çerçevesinde Kooperatiflerin Tacir Niteliği” (2022) 3(1) NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 193-216.

Aydoğdu M, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda Faiz ile İlgili Düzenlemeler” (2010) 12 (1) DEÜHFD 85-136.

Ayhan R ve Çağlar H, *Ticari İşletme Hukuku Genel Hükümler* (10. Bası, Yetkin 2017).

Ayhan R, Özdamar M, Çağlar H, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar* (6. Bası, Yetkin 2015).

Ayhan R, Çağlar H, Özdamar M, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı* (6. Bası, Yetkin 2023).

Ayli A, *Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu* (Vedat 2003).

Ayrancı H, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK. m. 105)* (Yetkin 2006).

Bahtiyar M, *Ticari İşletme Hukuku* (16. Bası, Beta 2015).

Bahtiyar M ve Biçer L, “Adi İş, Ticari İş ve Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi” (2016) 22(3), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Hukuk Araştırmaları Dergisi, (Cevdet Yavuz’a Armağan) 395-436.

Barlas N, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar* (Kazancı Yayıncılık 1992).

Bozer A, *Sigorta Hukuku* (2. Baskı, BTHAE 2007).

Bozer A ve Göle C, *Ticari İşletme Hukuku* (3. Bası, BTHAE 2015).

Bozkurt T, *Ticari İşletme Hukuku* (1. Baskı, Legem Yayıncılık 2017).

Camcı S, “Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Sonuçları” (2019) 14(155) Terazi Hukuk Dergisi 1384-1492.

Can M, “Sigorta Ettirenin Sigorta Primini Ödeme Borcunu İfada Temerrüde Düşmesinin Sonuçları” [Temerrüt] (2005) 23 (1) BATİDER 155-174.

Can M, *Türk Özel Sigorta Hukuku* (3. Bası, İmaj 2009).

Can M, *Türk Özel Sigorta Hukuku, C I* (1. Bası, Adalet 2018).

Can M, “Yeni Değer Sigortası” Ali Bozer’e Armağan (BTHAE 1998) 167-196.

Can ME, “Sigorta Tazminatında Temerrüt Faizi”, (2018) 8(1) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 149-167.

Çıtır E, “Ticari İş-Tüketici İşlemi İlişkisi,” (2016) 20(3) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37-52.

Dayınlarlı K, *Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki* (4. Baskı, Dayınlarlı Hukuk Yayınları 2010).

Demir Ş, “Türk Borçlar Kanunu’nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar” (2012) 0(4) Ankara Barosu Dergisi 207-234.

Demirsatan B, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü” (2017) 75 (1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 359-391.

Dirikan H, “Tacirler Arası İhbar ve İhtarlar” (2012) 4 (1) DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 39-75.

Domaniç H, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi I* (Temel Yayınları 1988).

- Domaniç H ve Ulusoy E, *Ticaret Hukukunun Genel Esasları* (5. Baskı, Arıkan 2007).
- Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Yetkin 2015).
- Eren F, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (2. Baskı, Yetkin 2015).
- Göktürk K, “Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi” (2015) 19(2), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3-44.
- Gökayla E, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (15. Bası, Turhan 2015).
- Günay B, *Sigorta Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2022).
- İmregün O, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri* (12. Bası, Filiz Kitapevi 2001).
- Kabukçuoğlu Özer FD, *Sigortacılık Kanunu Şerhi* (1. Baskı, On İki Levha 2012).
- Kabukçuoğlu Özer FD, *Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası*, (BTHAE 2014).
- Karayalçın Y, *Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları* (Güzel İstanbul Matbaası 1960).
- Kaya A, “Adi ve Ticari İşlerde Faiz” (1994) 54 (1-4) İÜHF 347-366.
- Kayar İ, *Ticari İşletme Hukuku* (6. Baskı, Detay 2006).
- Kayihan Ş, *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu* (Beta 2004).
- Kayihan Ş ve Bağcı Ö, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri* (3. Bası, Umuttepe 2018).
- Kender R, “Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri”, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III Sigorta Semineri, Bildiriler ve Tartışmalar (1977) 1-16.
- Kender R, “Prim Ödeme Borcu” (1996) 10 (1-3) Hukuk Araştırmaları 753-767.
- Kender R, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, (15. Bası, On İki Levha 2016).
- Kendigelen A, *Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve Tespitler* (3. Bası, On İki Levha 2016).
- Kılıçoğlu A, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (17 Baskı, Turhan Kitabevi 2013).
- Kırkbeşoğlu N, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu İle Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme” (2012) 28(4), BATİDER, 145-172.
- Koening W, “Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi” (Çev: Fırat Öztan) (1969) 5 (1) BATİDER 46-55.
- Kubilay H, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku* (14. Baskı, On İki Levha 2015).
- Moroğlu E, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler* (8. Bası, On İki Levha 2016).
- Möller H, “Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi” (Çev: Fırat Öztan) (1967) 4(2), BATİDER 225-273.
- Olgaç F, “Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu” (2015) 10(10) Terazi Hukuk Dergisi 103-120.
- Oğuzman MK ve Öz MT, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C-2* (11. Bası, Vedat 2014).
- Orbay Ortaç N, “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz”, (2014) 0 (2) Ankara Barosu Dergisi 117-134.
- Orbay Ortaç N, “Sigortalanan Olaya Kusur İle Sebepiyet Verilmesinin Sigorta Teminatına Etkisi”, (2021) 16 (2) Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 81-138.
- Orbay Ortaç N ve Can O, “Yapı Kooperatiflerinin Tacir Sıfatı Olup Olmadığı Sorusu

- Bağlamında Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 15.09.2014 Tarih, 2014/2787 Esas ve 2014/5195 Karar Sayılı Kararının Eleştirisi” (2016) 32(3) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 79-104.
- Önderi G, “Para Borçlarında Borçlu Temerrüdü Halinde Alacaklının Munzam Zararının Tazminini İsteyebilmesi Konusundaki Yargıtay Uygulaması” (2013) 87 (2) İBD 274-299.
- Öz T, “Borçlar Kanunu Tasarısı Paneli” (2005) 0 (4) Hukuki Perspektifler Dergisi 74-84.
- Poroy R, Tekinalp Ü, Çamoğlu E, *Ortaklıklar Hukuku I* (13. Bası, Vedat 2014).
- Poroy R ve Yasaman H, *Ticari İşletme Hukuku* (15. Bası, Vedat 2015).
- Pulaşlı H, *Şirketler Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2016).
- Reisoğlu S, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (23. Baskı Beta 2012).
- Seven V, “Türk Ticaret Kanunu’nun 1427. Maddesinin 3. Fıkrası Kapsamında Sigortacıdan Talep Edilen Avans Ödemesinin Hukuki Niteliği” (2022) 87 (2) İzmir Barosu Dergisi 419-439.
- Şen MS ve Şen MK, “Türk Borçlar Kanunu’nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz (Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz)” (2018) 0(34) 469-516.
- Şen MS ve Şen MK, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da Faiz Hükümleri Ve Sınırları Tüketici İşlemlerinde Faiz” (2019) 0(38) TAAD 201-237.
- Şener OH, *Ticari İşletme Hukuku* (Seçkin 2016).
- Şener OH, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku* (4. Bası, Seçkin 2019).
- Şenocak K, *Mesleki Sorumluluk Sigortası* (Turhan 2009).
- Şenocak K, *Hukuki Himaye Sigortası* (Dayınlarlı 1993).
- Taşkın M, “Tüzel Kişilerin ve Şirketlerin Tüketicilik Vasfı” (1997) (0)1 Ankara Barosu Dergisi 30-37.
- Ulaş I, *Uygulamalı Sigorta Hukuku, Mal ve Sorumluluk Sigortaları* (6. Bası, Turhan 2007).
- Ulaş I, *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku* (Yetkin 2012).
- Uyanık NK, “Aşkın Zarar ve Hesaplanması” (2018) 92(4) İstanbul Barosu Dergisi 116-135.
- Ülgen H, Helvacı M, Kaya A, Kendigelen A, Nomer Ertan F, *Ticari İşletme Hukuku* (4. Bası, On İki Levha 2015).
- Ünan S, *Hayat Sigortası Sözleşmesi* (Beta 1998).
- Ünan S, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Sigorta Hukuku, Cilt I* (On İki Levha 2018).
- Yücesoy Yılmaz Y, “Ticari İşlerde Faiz ve Yargıtay Uygulaması” (2019) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 303-330.
- Zevkililer A ve Aydoğdu M, *Tüketicinin Korunması Hukuku* (3. Baskı, Seçkin 2004).
- Zevkililer A ve Gökyayla KE, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (15. Bası, Turhan 2015).

Veritabanları

<<https://sozluk.gov.tr/>>

<<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220401-16.pdf>>

<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/gerekceler/turk-ticaret-kanunu-madde-gerekceleri/1?gclid=CjwKCAiAk—dBhABEiwAchIwkdLdikrbfVciNXn0mTGxQEgfp1RztXAAKcRHRcFf-6dXocrBMj92choCrYwQAvD_BwE>

<<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Reeskont+ve+Avans+Faiz+Oranlari>>

<<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220401-16.pdf>>